

לאומי | דוח על הסיכונים 30.06.2020

הדוח על הסיכונים נמצא באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il < אודות < מידע כספי < גילוי לפי
נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים, ובאתר מגנ"א של רשות ניירות ערך בכתובת: www.magna.isa.gov.il

תוכן העניינים¹

עמוד	
3	חלק 1 מידע כללי
3	דוח על הסיכונים
4	מטרה ועקרון הגילוי
4	מידע צופה פני עתיד
5	תחולת היישום
6	חלק 2 יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול הסיכונים ונכסי סיכון משוקללים
6	יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
8	גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים
10	הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר
12	סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
13	חלק 3 הרכב ההון
13	הרכב ההון הפיקוחי (CC1)
15	מידע נוסף על הון והלימות הון
21	חלק 4 יחס המינוף
21	השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
22	יחס המינוף (LR2)
23	חלק 5 סיכון אשראי
27	איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
28	סיכון אשראי לפי ענפי משק
34	שיטות להפחתת סיכון אשראי - סקירה (CR3)
35	הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)
37	מידע נוסף על סיכון אשראי
42	חלק 5א סיכון אשראי של צד נגדי
42	ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
43	הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)
44	חלק 6 סיכון שוק
45	סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)
46	חלק 7 סיכון נזילות
47	יחס כיסוי הנזילות - טבלת גילויים עיקריים (LIQ1)
48	חלק 8 סיכון תפעולי
49	חלק 9 מידע נוסף על סיכונים אחרים
53	מקרא

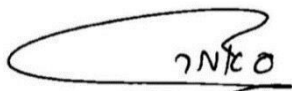
¹ למידע בנוגע לראשי התיבות בשמות הגילויים ראה מקרא בסוף הדוח.

חלק 1 - מידע כללי

דוח על הסיכונים

אנו מתכבדים להגיש דוח על הסיכונים ליום 30 ביוני 2020 (להלן: "דוח על הסיכונים") של בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: "הבנק"). הדוח על הסיכונים ערוך בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים והנחיותיו בדבר דרישות הגילוי המפורטות כנדבר 3 של ועדת באזל, כפי שאומצו במסגרת הוראות הדיווח של בנק ישראל, ומידע נוסף על סיכונים. בנוסף, הדוח ערוך בהתאם להנחיות הפיקוח על הבנקים בדבר דוח רבעוני של תאגיד בנקאי ואינו כולל את כל המידע הנדרש בדוחות השנתיים המלאים. יש לקרוא אותו יחד עם הדוח על הסיכונים של הבנק לשנת 2019.

דוח זה מהווה מידע משלים ונלווה לדוחות הכספיים המאוחדים של הבנק ולדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2020 ויש לקרוא אותו יחד עם המידע המוצג בהם.

ד"ר סאמר חאג' יחיא
יו"ר הדירקטוריון

חנן פרידמן
מנהל כללי

בשמת בן צבי
סגן מנהל כללי
מנהלת סיכונים ראשית

27 באוגוסט 2020

מטרה ועקרון הגילוי

הדוח נועד לאפשר לקוראי הדוחות של הבנק להעריך מידע משמעותי שכלול בהם לגבי יישום מסגרת העבודה של ועדת באזל, ההון, חשיפות הסיכון ותהליכי הערכת הסיכון.

המידע בדוח זה כולל:

- דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל (דרישות נדבך 3).
 - דרישות גילוי על סיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי הוועדה ליציבות פיננסית (FSB) באמצעות צוות משימה לשיפור הגילוי (EDTF).
 - דרישות גילוי נוספות בהתאם להוראות הדיווח של בנק ישראל והנחיותיו (מידע נוסף).
- הדוח נערך בהתאם לדרישות הפיקוח על הבנקים בנוגע לגילוי לפי הוראות נדבך 3 של ועדת באזל ומידע נוסף על סיכונים, כפי שמעודכנות מעת לעת, ובהתאם לעקרונות המפורטים להלן:
- לגבי נתונים כמותיים שנכללו בגילויים קודמים במסגרת דרישות הגילוי של נדבך 3 או במסגרת דרישות גילוי נוספות כאמור לעיל, הוצגו נתונים השוואתיים לתקופה המקבילה בשנת הדיווח הקודמת כנדרש בהוראות.
 - המידע מבוסס בחלקו על מידע פיננסי שמוצג בדוחות הכספיים של הבנק אשר משמש בסיס לחישוב של יחסים רגולטוריים בהתאמות הנדרשות ובחלקו על הערכות פנימיות ומודלים פנימיים. לאור זאת, חלק מהמידע הינו בגדר אומדן לא מבוקר ו/או מייצג מידע שהינו בגדר מידע צופה פני עתיד.
 - המידע האיכותי בנוגע לחשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם מפורט ברובו במסגרת הדוח על הסיכונים לשנת 2019, למעט אם חלו שינויים מהותיים בששת החודשים הראשונים של שנת 2020 (להלן: "התקופה המדווחת"). לאור זאת, יש לעיין בדוח זה ביחד עם הדוח על הסיכונים והדוח הכספי לשנת 2019. כמו כן, מידע רלוונטי נוסף ניתן למצוא בפרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2020 (להלן: "דוח הדירקטוריון וההנהלה").

מידע צופה פני עתיד

דוח על הסיכונים כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים, כגון: "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשפיע", "תרחישים", "תרחישי קיצון", "הערכה" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח על הסיכונים נסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

תחולת היישום

- א. הקבוצה מפקחת על בסיס מאוחד על ידי הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל. איחוד החברות המאוחדות ורישום השווי המאזני של החברות הכלולות הינו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות בנק ישראל. ליום 30 ביוני 2020 לא קיימים הבדלים בין בסיס האיחוד לפי כללי החשבונאות ובסיס האיחוד הפיקוחי למטרות הלימות הון. כנדרש בהוראות בנק ישראל, הנתונים המוצגים במסגרת דרישות הגילוי הפיקוחיות בהתאם להוראות ועדת באזל שנכללו בדוח זה מוצגים על בסיס מאוחד בלבד ומבוססים על המידע הפיננסי המוצג בדוחות הכספיים, בהתאמות המתחייבות מיישום הוראות ועדת באזל (כגון: הניכויים מההון, מכשירי חוב הכשירים להיכלל בהון הרגולטורי, טיפול מיוחד בהשפעה חשבונאית בגין תכנית התייעלות על הון הבנק וחישוב מותאם בגין התחייבויות אקטואריות מיוחדות).
 - ב. שלוחות חו"ל של הקבוצה הבנקאית נתונות לפיקוח על ידי רשויות רגולטוריות במדינות פעילותן, אשר אמצו את מסגרת העבודה של ועדת באזל בשינויים מסוימים בכל הקשור לסטנדרטים בנושא דרישות הלימות הון, נזילות ומינף.
 - ג. המגבלות הרגולטוריות העיקריות על העברת אמצעים נזילים או הון פיקוחי בין חברות הקבוצה בארץ ובחו"ל מפורטות בדוח על הסיכונים לשנת 2019 ולא חלו שינויים במהלך התקופה המדווחת.
- למידע נוסף בנוגע לחברות מוחזקות ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה לתקופה המדווחת ולשנת 2019.

חלק 2 - יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול הסיכונים ונכסי סיכון משוקללים

יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)

	ה	ד	ג	ב	א	
	30 בספטמבר 2019	30 בדצמבר 2019	31 בדצמבר 2019	31 במרס 2020	30 ביוני 2020	על בסיס מאוחד, ליום:
הון זמין (במיליוני ש"ח)						
1	36,644	36,882	37,603	35,887	37,475	הון עצמי רוברד 1 ^(א) הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א1	36,018	36,305	37,200	35,453	37,083	הון רוברד 1 ^(א) הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
2	36,644	36,882	37,603	35,887	37,475	הון רוברד 1 ^(א) הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א2	36,018	36,305	37,200	35,453	37,083	הון רוברד 1 ^(א) הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
3	47,438	48,891	49,590	49,744	51,210	הון כולל ^(א) הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א3	42,449	43,951	44,824	46,401	47,909	הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
נכסי סיכון משוקללים (במיליוני ש"ח)						
4	314,763	314,507	316,464	331,125	326,033	סך הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA) ^(א)
יחסי הלימות הון, לפי הוראות המפקח על הבנקים (באחוזים)						
5	11.64%	11.73%	11.88%	10.84%	11.49%	יחס הון עצמי רוברד 1 ^{(א)(ה)} יחס הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א5	11.45%	11.55%	11.74%	10.71%	11.37%	יחס הון עצמי רוברד 1 ^{(א)(ה)} יחס הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
6	11.64%	11.73%	11.88%	10.84%	11.49%	יחס הון רוברד 1 ^{(א)(ה)} יחס הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א6	11.45%	11.55%	11.74%	10.71%	11.37%	יחס הון רוברד 1 ^{(א)(ה)} יחס הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
7	15.07%	15.55%	15.67%	15.02%	15.71%	יחס הון כולל ^{(א)(ה)} יחס הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א7	13.49%	13.98%	14.15%	14.01%	14.70%	יחס הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א11	10.26%	10.26%	10.27%	9.25%	9.25%	יחס הון עצמי רוברד 1 הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ^(ב)
א12	1.38%	1.47%	1.61%	1.59%	2.24%	יחס הון עצמי רוברד 1 זמין, מעבר לנדרש על ידי המפקח על הבנקים ^(ב)
יחס המינוף, לפי הוראות המפקח על הבנקים^(ג)						
13	514,063	498,772	512,173	558,743	558,261	סך החשיפות (במיליוני ש"ח)
14	7.13%	7.39%	7.34%	6.42%	6.71%	יחס המינוף (באחוזים) יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות (באחוזים)
א14	7.01%	7.28%	7.26%	6.35%	6.64%	יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות (באחוזים)
יחס כיסוי נזילות, לפי הוראות המפקח על הבנקים^(ד)						
15	124,477	117,430	113,161	119,358	148,613	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (במיליוני ש"ח)
16	99,581	97,021	92,336	93,438	111,521	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים, נטו (במיליוני ש"ח)
17	125%	121%	123%	128%	133%	יחס כיסוי נזילות (באחוזים)

ראה הערות בעמוד הבא.

הערות:

- (א) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תוכניות התייעלות שנקבעו לפי מכתב המפקחת על הבנקים בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל", הפוחתות בהדרגה עד ליום 30 ביוני 2021, 30 ביוני 2022 וליום 30 בספטמבר 2024 בהתאמה. לפרטים נוספים על השפעת הוראות המעבר וההתאמות בגין תכניות ההתייעלות ראה "הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית" בחלק 3 בהמשך הדוח. לסך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון התווסף סך של 15 מיליון ש"ח בשל התאמות בגין תכניות ההתייעלות (ליום 31 במרס 2020 התווספו 9 מיליון ש"ח, ליום 31 בדצמבר 2019 הופחתו 283 מיליון ש"ח, ליום 30 בספטמבר 2019 התווספו 194 מיליון ש"ח, ליום 30 ביוני 2019 התווספו 144 מיליון ש"ח).
- (ב) יחס הון רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש עד ליום 31 במרס 2020 הינם 10% ו 13.5% בהתאמה. ביום 31 במרס 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראת שעה לצורך התמודדות עם משבר הקורונה לפיה יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 9% ו 12.5% בהתאמה. ליחסים אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למעט הלוואות לדיור שניתנו בתקופת הוראת השעה. לפירוט נוסף על הוראת השעה להתמודדות עם משבר הקורונה ראה פרק מידע נוסף על הון והלימות הון להלן.
- (ג) להרחבה בנושא יחס המינוף ראה חלק 4 בהמשך הדוח.
- (ד) יחס כיסוי הנזילות של הבנק חושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות במהלך הרבעון המדווח. להרחבה בנושא יחס כיסוי הנזילות ראה חלק 7 בהמשך הדוח.
- (ה) ביום 1 בינואר 2020 הבנק החל ליישם את ההוראות החדשות בנושא חכירות. יישום ההוראות החדשות הביא לירידה ביחס ההון העצמי רובד 1 ובהון הכולל בשיעור של כ-0.04%, זאת כתוצאה משקלול נכסי הסיכון בגין נכסי זכות שימוש הנובעים מחכירות תפעוליות שהוכרו במאזן בשיעור של 100% והתאמת יתרות המיסים הנדחים המתייחסים.

גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים

הפעילות העסקית של הבנק כרוכה בניהול סיכונים פיננסיים ושאינם פיננסיים. הסיכונים הפיננסיים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם: סיכוני אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליבה של הבנק וכן סיכוני שוק ונזילות. לצד ניהול הסיכונים הפיננסיים, פעילות הבנק כרוכה בסיכונים שאינם פיננסיים אשר ניהולם הינו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכון רגולציה, סיכון ציות, סיכון משפטי, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי, סיכון מודלים, סיכון סביבתי, סיכון הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון מאקרו-כלכלי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בלאומי הינה שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת ניהול הסיכונים כוללת מנגנונים לזיהוי סיכונים ואמידתם, הגדרת מבנה ארגוני ותחומי אחריות לניהולם לרבות מנגנוני בקרה ודיווח נאותים.

בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

מסגרת העבודה המשמשת לצורך אמידת הסיכונים וניהולם וכבסיס לקבלת החלטות כוללת:

- א. תיאבון הסיכון אשר מתווה את גבולות הגזרה לפעילות העסקית, הן בשגרה והן תחת תרחיש קיצון, ואשר מגדיר בין היתר את המדיניות ואת מגבלות הסיכון לכל סוג סיכון, בהלימה ליעדים האסטרטגיים של הקבוצה.
- ב. תהליכי עבודה מוגדרים לניתוח וניהול הסיכון ברמת העסקה הבודדת, בהתאם לפרמטרים שונים שמבדילים סוגי עסקאות שונים, וברמת התיק הכולל.
- ג. דוחות תקופתיים להערכת הסיכון תוך התייחסות לשינויים בסביבה בה פועל הבנק והערכת השלכות של תרחישים ברמות חומרה שונות.
- ד. הגדרת תכניות פעולה להתמודדות מול הסיכונים והפחתתם.

השיטות ונהלי העבודה בתחום ניהול הסיכונים נבחנים ומתעדכנים באופן שוטף, תוך התחשבות בשינויים החלים בסביבה העסקית ובדרישות בנק ישראל וגורמי רגולציה נוספים.

הערכת הסיכונים ברמה הכוללת של הקבוצה וברמת הפעילות והעסקה הבודדת מבוססת על מספר מתודולוגיות, חלקן מבוסס על הערכות מומחים בכל תחום פעילות וחלקן האחר על מודלים סטטיסטיים מסוגים שונים. השינויים בסביבת הסיכון בארץ ובעולם והשינויים בתפיסת הסיכון מחייבים את הבנק לעדכן את הערכותיו ואת המתודולוגיות שבהן הוא משתמש, תוך אתגור מתמיד שמבוצע על ידי גורמים פנימיים ולעיתים חיצוניים.

ניהול הסיכונים בלאומי מבוסס על שלושה "קווי הגנה" כפי שנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310 - "ניהול סיכונים".

החטיבה לניהול סיכונים הינה פונקציה בלתי תלויה האחראית לתכנון ולפיתוח של מסגרת העבודה הכוללת לניהול סיכונים בבנק. תחומי האחריות המרכזיים של החטיבה לניהול סיכונים עומדים בהגדרת הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310, לרבות אחריות על ניהול הסיכונים ברמת הקבוצה והבנק, יצירת תמונה כוללת ועדכנית של הסיכון לצורך קבלת החלטות, הובלה בכתיבת מדיניות הסיכונים של לאומי בכל הסיכונים המרכזיים, סיוע לדירקטוריון בגיבוש תיאבון הסיכון של הבנק והובלת תהליך הערכת נאותות הלימות ההון (ICAAP).

השפעת משבר הקורונה

המחצית הראשונה של שנת 2020 התאפיינה בהתפשטות נגיף הקורונה, אשר החלה בחודש ינואר 2020, והחלה להשפיע על מרבית מדינות העולם במהלך הרבעון הראשון של 2020. מרבית הממשלות פעלו בדרך של הטלת סגר זמני, הפסקת חלקים משמעותיים מן הפעילות הכלכלית וטיפול בנפגעי המחלה, תוך הגדלה ניכרת של ההוצאות לטיפול באזרחים והעסקים אשר עבודתם הופסקה. הבנקים המרכזיים ברחבי העולם פעלו במגוון של כלים לצורך תמיכה בפעילות הכלכלית, מעבר להורדות הריבית.

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית הינן משמעותיות, תוך כדי ירידה ניכרת של התוצר הגלובלי השנה, ובהתאם לכך תתכן השפעה מהותית על עסקי הבנק לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי של לווים וקשיי נזילות של לווים, בין היתר על רקע עלייה בשיעורי האבטלה וההאטה בפעילות הכלכלית.

לצד האמור, האיץ המשבר את הפעילות בדיגיטל. במחצית הראשונה של 2020 חלה ירידה משמעותית של 45% במופע הקהל בסניפי החטיבה הבנקאית לעומת התקופה המקבילה אשתקד, וזאת לצד גידול משמעותי בשיעור הלקוחות שביצעו פעולות בערוצי הדיגיטל בתקופה זו.

על מנת לתת מענה לצרכים הנוכחיים ולאפשר המשכיות עסקית תומכת עסקים, יחידות מרכזיות בלאומי עברו לתצורת עבודה חדשה המשלבת עבודה מהבית, פיצול פיזי של יחידות אורגניות, ובוצעו התאמות בתהליכי העבודה והבקרה. במטרה לוודא כי החשיפה נשארת בגבולות סובלנות הסיכון נקבעו בקורות עסקיות, תהליכיות ומיכוניות המגדרות את הסיכונים. מאחר ומדובר בתצורת עבודה דינמית המשתנה מעת לעת מתקיים תהליך שוטף לבחינת השינויים הנדרשים בתהליכי העבודה והתאמתם לסובלנות הסיכון.

בהתאם להערכה סובייקטיבית, כתוצאה מהמשבר ואי הבהירות ביחס להתפתחות התחלואה, צעדי הסגירה במשק והמדיניות הכלכלית עלתה רמת החומרה של הסיכון המערכתי העולמי והסיכון המערכתי המקומי ברבעון השני לשנת 2020 ל"גבוהה". רמת חומרת סיכון האשראי הכולל וחומרת סיכון איכות לווים ובטחונות עלתה ברבעון השני לשנת 2020, ל"בינונית-גבוהה". הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

בעקבות משבר הקורונה החליט הפיקוח על הבנקים (במכתב המפקחת על הבנקים מתאריך 29 במרס 2020), להפחית בדרישות הלימות ההון הרגולטורי המזערי. בעקבות זאת, דירקטוריון הבנק החליט ביום 16 באפריל 2020 לקבוע כי יעד הון עצמי רובד 1 הפנימי יעמוד על 9.5% חלף 10.5% וכי הבנק יפסיק, בשלב זה, את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע תכניות הרכישה העצמית של מניות הבנק.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק, לרבות סמכויות האשראי, במסגרת זו מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון והתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר. בעקבות המשבר גדלו ההוצאות להפסדי אשראי והסתכמו במחצית הראשונה של שנת 2020 בסך של 1,735 מיליון ש"ח. עיקר הגידול הינו בהפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי. ההפרשה להפסדי אשראי של הבנק מהווה אומדן המבוסס על שיקול דעת משמעותי שהופעל ברבעון זה בסביבה משתנה המאופיינת בחוסר וודאות חריג.

לפרטים נוספים ראה פרק סיכונים אשראי.

עם התפשטות נגיף הקורונה, חלה עליה ברמת התנדויות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ונרשמו ירידות ערך משמעותיות בשווקי המניות והאשראי הסחיר, ותנדודות חריפות בעקומי הריבית חסרי הסיכון ושערי החליפין. ברבעון השני של השנה התנדויות בשווקים התמתנה וחלה התאוששות בשוק ההון. עם זאת חוסר הוודאות בשווקים עדיין קיים, והתנדויות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך. במהלך הרבעון הראשון ובעיקר בסופו, חל גידול משמעותי ביתרת פיקדונות הציבור של לקוחות קמעונאיים ופיקדונות עסקיים במטבעי ישראל, חלקו נובע מהסטת כספים משוק ההון, אשר תרם לגידול יחס ה-LCR (Liquidity Coverage Ratio) הממוצע ברבעון השני. לכל אורך התקופה הנסקרת יחס LCR במט"ח ובכלל המטבעות היה גבוה מהדרישה הרגולטורית.

במהלך חודש מרס, עם התגברות המשבר, חלה התייקרות של עלויות המימון בשוק המט"ח המקומי לצד ירידה חדה ברמת הנזילות של השוק. בנק ישראל החל להתערב בשוק המט"ח ולספק נזילות דולרית למערכת הבנקאית בישראל באמצעות עסקות החלף (Fx Swap) לתקופות קצרות. פעילות זו נועדה לאפשר למערכת הבנקאית להמשיך ולספק מענה לצורכי הגידור המטבעי של המשקיעים המוסדיים שהלכו וגדלו עם התפתחות המשבר. ברבעון השני, לאור השיפור ברמת הנזילות במט"ח, בנק ישראל צימצם את היקף התערבותו בשוק.

מתחילת 2020 הבנק מנהל את החשיפה לשינויים בריבית על בסיס שווי הוגן, תוך התחשבות בחשיפות הריבית בגין ההתחייבויות הפנסיוניות בניכוי נכסי התכנית. במהלך התקופה הנסקרת ועם התפתחות המשבר בשוקי ההון, חלו שינויים מהותיים בחשיפת השווי לשינויים בריבית בעיקר בשל התנדודות במרווחי סיכון האשראי הסחיר, אשר גרמו לשינויים בשווי תיקי הנוסטרו ושווי ההתחייבויות הפנסיוניות.

במחצית הראשונה של שנת 2020 נרשמו הכנסות מימון שאינן מריבית בסך של 30 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) וקרן הון חיובית מניירות ערך בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) לאור העליה המשמעותית בשווי ניירות הערך אשר חלה במהלך הרבעון השני.

כמו כן, יצוין כי נרשם קיטון בקרן ההון השלילית בגין זכויות עובדים במחצית הראשונה של שנת 2020 בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) בעיקר על רקע עליית שיעור ריבית ההיוון לעומת דצמבר 2019.

יובהר כי קיים חוסר ודאות לגבי ההשלכות של התמשכות מגפת הקורונה והשפעתם על שוקי ההון בארץ ובעולם.

במהלך חודש מרס 2020 הוריד הבנק המרכזי של ארה"ב את שיעור הריבית משיעור של 1.50%-1.75% לשיעור של 0.00%-0.25%. במהלך חודש אפריל 2020 הוריד בנק ישראל את שיעור ריבית בנק ישראל משיעור של 0.25% לשיעור של 0.1%. הורדות אלו שבוצעו על רקע משבר הקורונה צפויות לפגוע בהכנסות המימון של הבנק.

הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד ובחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות והאסטרטגיה שלו, ככל שיידרש.

לא חלו שינויים נוספים בחומרת גורמי הסיכון, מעבר לאמור לעיל, ביחס לטבלה שפורסמה בדוח הדיסקטוריון וההנהלה לשנת 2019. למידע נוסף בדבר אופן ניהול הסיכונים, המבנה הארגוני ותרבות ניהול הסיכונים בקבוצה ראה פרק גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים ופרק מידע נוסף על חשיפה לסיכון והערכתו בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק מידע צופה פני עתיד.

הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר

סיכונים מובילים ומתפתחים נגזרים מסביבת הפעילות של הבנק המושפעת מאד בשנים האחרונות מסיכונים הקשורים לרגולציה ולחקיקה, לסביבה מאקרו-כלכלית תנודתית, לשינויים החלים במודל העסקי, ובכלל זה המעבר ל"בנקאות החדשה" המבוססת על הדיגיטל ולמגמות חברתיות וצרכניות. בשנים האחרונות, לנוכח שינויים בסביבה התחרותית, בסביבת הצרכן, בסביבה הרגולטורית ובסביבה הטכנולוגית, ניכרת מגמת התפתחות בסיכונים שאינם פיננסיים.

להלן הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר:

סיכון אסטרטגי

ענף השירותים הפיננסיים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטיזציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרום") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאה הישירה הינה המכירה של לאומי קארד. נושאים נוספים הינם הפעלת מערכת נתוני אשראי החל מאפריל 2019 והבנקאות הפתוחה.

הבנק מקיים תהליך שנתי לאיתור שינויים ומגמות בבנקאות העשויים להשפיע על המערכת הבנקאית הישראלית, תוך בחינת הצורך בעדכון והתאמת היעדים האסטרטגיים שהוגדרו. תהליך זה מהווה את הבסיס לגיבוש תכנית העבודה השנתית ולהגדרת היעדים המרכזיים והפרויקטים בתכנית העבודה של החטיבות העסקיות תוך קביעת מדדים לניטור, ניהול ומעקב אחר השגת היעדים האסטרטגיים.

משבר הקורונה משפיע מהותית על הסביבה שבה הבנק פועל מבחינה מאקרו כלכלית, ענפית, רגולטורית, צרכנית וטכנולוגית. במשבר שכזה עולה החשיבות של ניתוח נכון של משמעויות המשבר, קבלת החלטות עסקיות ותפעוליות נכונות, יישום נאות של החלטות ותגובה מהירה ואפקטיבית לשינויים. בנק לאומי נערך בהתאם, גם באמצעות התאמת האסטרטגיה שלו.

למידע נוסף ראה סיכון אסטרטגי בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון אבטחת מידע וסייבר

מרחב הסייבר מתאפיין בחוסר וודאות ובדינמיות גבוהה של סוגי ההתקפות, היקפן ועוצמתן. התממשות של אירוע סייבר עלולה לגרום לנזקים כספיים, לגניבת מידע בנקאי רגיש, לשיבוש הפעילות והרציפות התפקודית ואף לפגיעה במוניטין הבנק.

ניהול הסיכון והגנת הסייבר מיושמים, תוך השקעת משאבים רבים. המשאבים מושקעים באופן דיפרנציאלי ובהלימה לאסטרטגיה העסקית וסובלנות הסיכון.

משבר הקורונה מוביל לעלייה משמעותית בתקיפות סייבר על ארגונים פיננסיים בעולם בדגש על עלייה בניסיונות פשינג והנדסה חברתית.

לאומי נוקט במספר רב של צעדים על מנת למזער את החשיפה לסיכונים אלו ובכלל זה: הקשחת מדיניות העבודה ברשת הבנק, צמצום הקישוריות לספקים וגופים חיצוניים בתקופת המשבר, הגבלת מדיניות תקשורת הנתונים הבינלאומית, הקשחת מדיניות הרשאות בעלי תפקידים בבנק בהתאמה לתפקידם בעת המשבר, התאמת הפתרונות הטכנולוגיים ותהליכי הניטור לרגישות התפקיד ומתווה העבודה מרחוק, העלאת המודעות וריענון הנחיות אבטחת מידע, הגברת הניטור לשם הסרת אתרים מתחזים, ומתן מענה לעלייה בניסיונות פשינג וגניבת זהויות בעיקר של לקוחות הבנק כמו גם לסוגי מתקפות שונים. לאומי ממשיך לעקוב אחר מגמות, איומים ותקיפות בעולם ובהתאם מחזק את מנגנוני הזהייה והמניעה.

למידע נוסף ראה סיכון אבטחת מידע וסייבר בחלק 8 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון טכנולוגיה

לאומי מייחס חשיבות רבה לכך שהתשתית הטכנולוגית המשרתת את לקוחותיו ועובדיו תאפשר זמינות ורציפות עסקית ותפעולית, ומשקיע לשם כך משאבים ניכרים.

משבר הקורונה מוביל לריבוי הפעילות בערוצים הדיגיטליים כמו גם לריבוי הפעילות בשוק ההון. לאור זאת, לאומי ממשיך לנקוט במספר צעדים פרואקטיביים על מנת למזער חשיפה פוטנציאלית לסיכונים המשכיות עסקית הנגזרת מהגידול בפעילויות אלו ולהמשיך לספק שירות הולם ללקוחותיו תוך חיזוק תשתיות ויישום פתרונות טכנולוגיים תומכים ועוד.

על מנת לתת מענה לצרכים הנוכחיים ולאפשר המשכיות עסקית תומכת עסקים, יחידות מרכזיות בלאומי עברו לתצורת עבודה חדשה המשלבת עבודה מהבית, פיצול פיזי של יחידות אורגניות. בוצעו התאמות בתהליכי עבודה והבקרה אשר נבחנו בשיתוף כלל הגורמים הרלוונטיים. במטרה לוודא כי החשיפה נשארת בגבולות סובלנות הסיכון נקבעו בקרות עסקיות, תהליכיות ומיכוניות המגדרות את הסיכונים.

למידע נוסף ראה סיכון טכנולוגיה וחדשנות בחלק 8 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון רגולציה

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

הבנק פועל באופן שוטף לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות לפעילותו, על מנת להבטיח את היערכותו לשינויים והעדכונים ברגולציה החלה עליו ולמגמות מהותיות המתהוות בתחום זה, והכל כחלק ממכלול הפעילות של הבנק וגיבוש מטרותיו העסקיות והאסטרטגיות. במסגרת זו פועל הבנק לניטור ואיתור הוראות רגולציה רלוונטיות בישראל. בנוסף, בתחום הרגולציה הבינלאומית, פועל הבנק לאיתור מידע רלוונטי בתחומים מוגדרים ולניתוח המידע על מנת לאתר רגולציה זרה ולזהות מגמות בינלאומיות בתחום פעילותן של רשויות רלוונטיות בארה"ב, האיחוד האירופי ואנגליה, אשר עשויות להשפיע על פעילות הבנק.

למידע נוסף ראה סיכון רגולציה בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון הבנקאות הוגנת (Conduct)

נמשכת מגמת הרגולציה הצרכנית בדגש על הוגנות (Conduct). במסגרת זו, מושם דגש על התאמת המוצרים הפיננסיים השונים לצרכי הלקוח, תוך מתן גילוי מירבי, שקיפות והוגנות.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

למידע נוסף ראה סיכון הבנקאות הוגנת (Conduct) בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון מאקרו-כלכלי

התפרצות נגיף הקורונה בחודש ינואר 2020 ומידת אי הוודאות הגדולה לגבי השפעותיו השונות, מהווה סיכון מאקרו כלכלי גלובלי משמעותי מאוד המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית. קיים קושי ניכר בהערכת ההתפתחויות הכלכליות העתידיות, זאת לנוכח מידת חוסר הוודאות המשמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו על מסלול החיים של מדינות העולם. על כן, השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות. משבר הקורונה, הצפוי להביא בשנת 2020 לפגיעה הגדולה ביותר בצמיחה העולמית מאז מלחמת העולם השנייה, ובהיקף גדול במידה ניכרת מאשר במשבר הפיננסי הגלובלי, יותיר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריבוניים גדולים מאוד, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון עתידי למידת היציבות בשווקים הפיננסיים. מדובר בפגיעה מהותית בפעילות העסקית של ענפים רגישים כמו תיירות, תעופה, תרבות ובידור, שירותי אוכל ועוד וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

למידע נוסף ראה סיכון מאקרו-כלכלי בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

סקירת נכסי סיכון משוקלים (OV1)

	א	ב	ג
	30 ביוני 2020	31 במרס 2020	30 ביוני 2020
	נכסי סיכון משוקלים		
	במיליוני ש"ח		
1	278,030	283,884	35,449
	סיכון אשראי (גישה סטנדרטית) ^(ב)		
6	3,590	3,846	458
	סיכון אשראי של צד נגדי (גישה סטנדרטית)		
10	1,429	1,378	182
	התאמה בגין סיכון אשראי (CVA)		
16	418	381	53
	חשיפות איגוח (גישה סטנדרטית)		
25	12,961	12,570	1,653
	סכומים מתחת לספי הניכוי (כפופים למשקל סיכון 250%)		
	296,428	302,059	37,795
	סך הכל סיכון אשראי		
20	6,890	6,283	878
	סיכון שוק (גישה סטנדרטית)		
24	22,715	22,783	2,896
	סיכון תפעולי		
27	326,033	331,125	41,569
	סך הכל		

(א) דרישות הון בהתאם ליחס ההון הכולל המזערי הנדרש בתוספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור הינה 12.75% במועד הדיווח.

(ב) סיכון אשראי אינו כולל סיכון אשראי של צד נגדי, התאמה בגין סיכון אשראי (CVA), סיכון סילוק, חשיפות איגוח וסכומים מתחת לספי הניכוי.

חלק 3 - הרכב ההון הרכב ההון הפיקוחי (CC1)

	31 בדצמבר 2019	30 ביוני 2019	30 ביוני 2020	
סכומים	סכומים	סכומים	סכומים	
שלא נוכו	שלא נוכו	שלא נוכו	שלא נוכו	
מההון	מההון	מההון	מההון	
הכפופים	הכפופים	הכפופים	הכפופים	
לטיפול	לטיפול	לטיפול	לטיפול	
הנדרש	הנדרש	הנדרש	הנדרש	
לפני	לפני	לפני	לפני	
אימוץ	אימוץ	אימוץ	אימוץ	
הוראה	הוראה	הוראה	הוראה	
202	202	202	202	
בהתאם	בהתאם	בהתאם	בהתאם	
למאזן	למאזן	למאזן	למאזן	
הפיקוחי	הפיקוחי	הפיקוחי	הפיקוחי	
III	III	III	III	
הון	הון	הון	הון	
פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי	
במיליוני ש"ח				
הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים				
1	7,475	8,031	7,225	הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1
2	31,373	30,541	31,538	עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן
3	(3,442)	(2,777)	(2,631)	רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי
4	266	264	321	מניות רגילות שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על ידי צד ג' (זכויות מיעוט)
-	35,672	36,059	36,453	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים
הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוחיות וניכויים				
6	148	128	132	מוניטין
8	-	-	-	מסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי
9	11	14	22	רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי
10	(29)	1,800	2,464	מסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
-	(4,478)	(2,530)	(3,640)	התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
-	(2,346)	(401)	(1,602)	מזה: בגין חישוב בסיס הון על בסיס שיעור היוון ממוצע 8 רבעונים מחויבות פנסיונית
-	(403)	(626)	(392)	מזה: בגין השפעת תכניות ההתייעלות
-	(1,729)	(1,503)	(1,646)	מזה: הפחתת מרכיב מס שטר מנכס מס נדחה
-	(1,931)	(585)	(1,022)	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
-	37,603	36,644	37,475	הון עצמי רובד 1
-	37,603	36,644	37,475	הון רובד 1
הון רובד 2: מכשירים והפרשות				
11	4,449	3,209	7,046	מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו
11	4,363	4,363	2,909	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
5	85	84	75	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'
-	85	84	75	מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעי צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2
12	3,090	3,138	3,705	הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס
-	11,987	10,794	13,735	הון רובד 2 לפני ניכויים
-	11,987	10,794	13,735	הון רובד 2
-	49,590	47,438	51,210	סך ההון

	30 ביוני 2020		30 ביוני 2019		31 בדצמבר 2019	
	סכומים	שלא נוכו	סכומים	שלא נוכו	סכומים	שלא נוכו
	מההון	הכפופים	מההון	הכפופים	מההון	הכפופים
	לטיפול	הנדרש	לטיפול	הנדרש	לטיפול	הנדרש
	לפני	אימוץ	לפני	אימוץ	לפני	אימוץ
	הוראה	202	הוראה	202	הוראה	202
	בהתאם	לכאזל	בהתאם	לכאזל	בהתאם	לכאזל
	הון	פיקוחי	הון	פיקוחי	הון	פיקוחי
	III	III	III	III	III	III
במיליוני ש"ח						
סך הכל נכסי סיכון משוקללים בהתאם לטיפול שנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לכאזל III	-	-	-	-	(29)	-
מזה: נכסי מס נדחה אחרים	-	-	-	-	(29)	13
סך נכסי סיכון משוקללים	326,033	-	314,763	-	316,464	-
יחסי הון וזכויות לשימור הון (באחוזים)						
הון עצמי רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)	11.49%	-	11.64%	-	11.88%	-
הון רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)	11.49%	-	11.64%	-	11.88%	-
ההון הכולל (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)	15.71%	-	15.07%	-	15.67%	-
דרישות מזעריות שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים^(א)						
יחס הון עצמי רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	9.25%	-	10.26%	-	10.27%	-
יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	12.75%	-	13.76%	-	13.77%	-
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)						
השקעות בהון של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	725	-	574	-	605	14
השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה	40	-	61	-	55	15
מסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהם מתחת לסף ההפחתה	3,604	-	3,591	-	3,580	16
תקרה להכללת הפרשות ברובד 2						
הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה	4,282	-	3,138	-	3,090	-
התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית	3,705	-	3,579	-	3,604	-
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר						
סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רובד 2 הכפופים להוראות המעבר	2,909	-	4,363	-	4,363	-
סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה	1,715	-	954	-	372	-

הערות:

(א) יחס הון רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש עד ליום 31 במרס 2020 הינם 10% ו-13.5% בהתאמה. ביום 31 במרס 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראת שעה לצורך התמודדות עם משבר הקורונה לפיה יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 9%-12.5% בהתאמה. ליחסים אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למעט הלוואות לדיור שניתנו בתקופת הוראת השעה. לפירוט נוסף על הוראת השעה להתמודדות עם משבר הקורונה ראה פרק מידע נוסף על הון והלימות הון להלן.

מידע נוסף על הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-30 ביוני 2020 ב-36,132 מיליון ש"ח, לעומת 35,406 מיליון ש"ח בסוף 2019, גידול של 1.1%. העלייה נובעת בעיקר מהרווח לתקופה, העלייה בקרן הון בגין אגרות חוב זמינות למכירה ומירידה בהתחייבויות בגין הטבות לעובדים על רקע עליית ריבית ההיוון במהלך התקופה.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראות ניהול בנקאי תקין 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון המיוחס לבעלי מניות הבנק לסך מאזן ב-30 ביוני 2020 הינו 7.0% בהשוואה ל-7.5% ב-31 בדצמבר 2019.

יחס הון עצמי רובד 1 ב-30 ביוני 2020 הינו 11.49%, ירידה של כ-0.39% לעומת 31 בדצמבר 2019.

הירידה ביחס הון עצמי רובד 1 נובעת, בעיקר, מהגידול בנכסי סיכון אשראי ונכסי סיכון שוק במהלך התקופה המדווחת.

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין 201-211 (להלן בפרק זה: "ההוראות"). הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.
2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1 אשר נובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

הון רובד 1 נוסף מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 202. בקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון ברובד זה.

הון רובד 2

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 בדצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2020 תקרת ההכרה הינה 20%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 202. לצורך הכללתם בהון, הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראות ניהול בנקאי תקין מספר 202) יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

למידע בנוגע להנפקות כתבי התחייבויות נדחים שהנפיק הבנק בשנת 2020 והכשירים להיכלל בהון רובד 2 ראה פרק אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים.

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות מידע כספי < גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

גישת התאגיד הבנקאי להערכת הלימות ההון

הבנק מיישם את ההוראות בנושא מדידה והלימות ההון המבוססות על הוראות ועדת באזל 3, כפי שאומצו על ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 201-211 וכן במסגרת הנחיות ליישומן. הוראות ועדת באזל מחייבות ניהול ההון במסגרת שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכון האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק. ביישום דרישות נדבך 1, הבנק מיישם את הגישה הסטנדרטית בנוגע לכלל החשיפות של הבנק וגישת החשיפה הנוכחית בנוגע לחשיפות צד נגדי.
 - נדבך 2 - תהליך הערכה עצמית לנאותות הלימות ההון (ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process) מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים, לרבות אלו שאינם מכוסים על ידי נדבך 1, כגון: ריכוזיות אשראי וסיכון ריבית בתיק הבנקאי. במקביל מבוצע תהליך סקירה על ידי הפיקוח על הבנקים.
 - נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את היקף המידע ואופן הצגתו במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרשים גילויים שנכללים בדוח על הסיכונים.
- יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רובד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רובד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 "מדידה והלימות ההון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", כפי שהיתה בתוקף עד ליום 1 במרס 2020, תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10% וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5%, וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדויר", התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רובד 1 ואת יעד ההון הכולל בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדויר. השפעת דרישה זו לתקופת הדיווח עומדת על כ-0.25% ביחס ההון.

חוזר לתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 בנושא מדידה והלימות ההון - חישוב דרישות להון מזערי ולתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא יחס המינוף

ביום 1 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 בנושא מדידה והלימות ההון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות ולעדכון הוראה מספר 218 בנושא יחס המינוף. בהתאם לחוזר, ההוראות תוקנו כך שתאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% (חלף 20% על פי ההוראות טרם החוזר), מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יחזיק ביחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-10%, ביחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-13.5% וביחס מינוף שלא יפחת מ-6%. תוקף החוזר מיום פרסומו. לתיקון ההוראות אין השפעה על דרישות ההון המזערי של לאומי.

חוזר להתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) - הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250

ביום 29 במרס 2020 פרסם מכתב המפקחת על הבנקים בנושא "חלוקת רווחים בעקבות משבר הקורונה" (להלן: מכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020). במכתב הודיעה המפקחת על הפחתה בדרישות ההון הרגולטוריות המזעריות החלות על הבנקים, וזאת בעקבות משבר הקורונה ובמסגרת מכלול הצעדים שנקטו על ידי בנק ישראל בעקבות המשבר. כמו כן, התבקשו כל הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד והתכנית לרכישה עצמית של מניות, על רקע משבר הקורונה ואי-הוודאות, מתוך ציפייה שהמקורות ההוניים שישחררו כתוצאה מההקלה לא ישמשו לצורך חלוקת דיבידנדים או ביצוע רכישה עצמית של מניות.

ביום 31 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר בנושא התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250) (להלן: הוראת השעה) על רקע התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בעולם ובישראל. בין יתר הוראות החוזר נקבעה התאמה להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 בנושא "מדידה והלימות ההון". כך שתאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יחזיק ביחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-9% וביחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-12.5% (חלף 10% ו-13.5% בהתאמה, עובר לחוזר). הוראה זו חלה על לאומי.

תוקף הוראת השעה הוא עד ה-30 בספטמבר 2020, ורשאי המפקח, באישור הנגיד, להאריכה לתקופה נוספת שלא תעלה על שישה חודשים (להלן: תום תוקף ההוראה). תוקף ההקלה ביעדי ההון יהיה עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה, ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

בהתאם, יעדי ההון המזעריים החלים על לאומי ליום 30 ביוני 2020 הינם יחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-9% ויחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-12.5%.

ביום 27 באפריל 2020 פרסם בנק ישראל חוזר להתאמות נוספות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250). על פי החוזר, במטרה לסייע ולהפחית את השפעות המשבר על נוטלי המשכנתאות, נקבע בהוראת השעה כי בגין הלוואות לדיוור אשר יועמדו בתקופת המשבר (החל מיום 19 במרס 2020 ועד תום תוקף ההוראה), לא תחול דרישת ההון הנוספת בשיעור של 1% מיתרת הלוואה, הקבועה בסעיף 14א. להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיוור.

בהתאם להוראת השעה, ובתוספת דרישת ההון בגין יתרת הלוואות לדיוור, דרישות ההון המינימליות שחלות על הבנק ליום 30 ביוני 2020 הינן 9.25% ליחס הון עצמי רובד 1 ו-12.75% ליחס הון הכולל.

תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחנת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדי הון לעת אירוע תרחיש קיצון.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רובד 1 הפנימי של הבנק באופן שמיים 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

לאור האמור במכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020 ובהוראת השעה, ובהתאם להפחתה בדרישות הרגולטוריות המזעריות החלות על הבנקים בעקבות משבר הקורונה, כמפורט לעיל, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 לקבוע כי יעד הון עצמי רובד 1 הפנימי יעמוד על 9.5% חלף 10.5%. למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 01-034294).

מדיניות חלוקת דיבידנד

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק מדיניות חלוקת דיבידנד, לפיה מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 40% מהרווח הנקי של הבנק בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד.

ביום 6 במרס 2019 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד לפיו מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 50% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת, בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

כאמור לעיל, במכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020, התבקשו כל הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד ותכנית הרכישה העצמית, על רקע משבר הקורונה. בהמשך לאמור במכתב, ולאור הוראת השעה (הוראה מספר 250), שפורסמה ביום 31 במרס 2020, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 להפסיק, בשלב זה, את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע תכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק. למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 01-034294).

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה	דיבידנד ששולם במזומן
		באגורות	במיליוני ש"ח
24 במאי 2018	19 ביוני 2018	19.18	292
14 באוגוסט 2018	6 בספטמבר 2018	23.96	361
12 בנובמבר 2018	10 בדצמבר 2018	25.08	375
6 במרס 2019	3 באפריל 2019	18.40	275
26 במאי 2019	23 ביוני 2019	29.27	437
13 באוגוסט 2019	8 בספטמבר 2019	24.95	369
26 בנובמבר 2019	22 בדצמבר 2019	20.87	306
26 בפברואר 2020	23 במרס 2020	20.29	297

תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק

ביום 26 בפברואר 2020 אישר דירקטוריון הבנק תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק בהיקף שלא יעלה על 700 מיליון ש"ח, החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 26 בפברואר 2021. תכנית הרכישה תבוצע במסגרת המסחר בבורסה ו/או בעסקאות מחוץ לבורסה, באמצעות חבר בורסה חיצוני ובלתי תלוי שיפעל על פי ייפוי כוח בלתי חוזר, בהתאם למנגנון הגנת נמל מבטחים שפרסמה רשות ניירות ערך. תכנית הרכישה תבוצע בשלושה שלבים נפרדים, שכל אחד מהם יהיה בלתי הדיר, בהתאם לתנאי מנגנון נמל מבטחים (להלן: "שלב א'", "שלב ב'" ו-"שלב ג'"). ביצוע שלב א' יחל ביום 1 במרס 2020, ויסתיים במוקדם מביין (א) יום 3 במאי 2020; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 250 מיליון ש"ח. לאחר סיום שלב א', אם יחליט הבנק לבצע את שלב ב', ייתן הבנק לחבר הבורסה הוראה בלתי הדירה להתחיל בביצוע שלב ב' ביום המסחר השני ממועד פרסום הדוח הכספי הראשון שלאחר מועד קבלת ההחלטה בדבר ביצוע שלב ב'. במקרה כזה, יסתיים שלב ב' במוקדם מביין: (א) יום 2 באוגוסט 2020; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 250 מיליון ש"ח. לאחר סיום שלב ב', אם יחליט הבנק לבצע את שלב ג', ייתן הבנק לחבר הבורסה הוראה בלתי הדירה להתחיל בביצוע שלב ג' ביום המסחר השני ממועד פרסום הדוח הכספי הראשון שלאחר מועד קבלת ההחלטה בדבר ביצוע שלב ג'. במקרה כזה, יסתיים שלב ג' במוקדם מביין: (א) יום 26 בפברואר 2021; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 700 מיליון ש"ח, בניכוי סך הרכישות שבוצעו בפועל במסגרת שלב א' ושלב ב'. אם לאחר סיום שלב א' או שלב ב', תתקבל החלטה שלא לבצע את שלב ב' או שלב ג', לפי העניין, יפרסם על כך הבנק דיווח מיידי.

אישור הפיקוח על הבנקים לביצוע תכנית הרכישה, כנדרש בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 332, התקבל ביום 25 בפברואר 2020, בכפוף לעמידה במגבלות וביעדי ההון, ובכלל זאת התנאי לפיו התכנית תופסק לאלתר אם במהלך תקופת התכנית יתברר כי על פי הדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו הבנק אינו עומד ביחס הון עצמי רובד 1 של 10.9% לפחות.

ביום 2 באפריל 2020 הסתיים שלב א' שבמהלכו נרכשו 13,488,021 מניות בסך של 250 מיליון ש"ח. נכון למועד פרסום הדוח, בבעלות הבנק 71,824,258 מניות רדומות.

כאמור לעיל, בעקבות מכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020, בו התבקשו כל הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד ותכנית הרכישה העצמית, על רקע משבר הקורונה ולאור הוראת השעה (הוראה מספר 250), מיום 31 במרס 2020, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020, להפסיק, בשלב זה, את המשך ביצוע תכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק. למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 01-034294-2020).

התאמות להון עצמי רובד 1

מדידת ההתחייבות בגין זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רובד 1 של לאומי, בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתחייבות הינה בהתאם לריביות שוק וכן בשל התנודתיות הרבה שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביולי 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לעניין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016.

ביום 13 בינואר 2020 התקבל אישור בנק ישראל להארכת תוקף האישור עד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2024 (כולל).

שינוי השיטה ממתן באופן משמעותי את התנודתיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית להיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

בינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". על פי מכתב זה, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התכנית על ההון הפיקוחי על פני חמש שנים בקו ישר.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2020 מיוחסים להון הפיקוחי 80% מעלויות תכנית זו.

ביוני 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב נוסף בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן". המכתב האריך את תוקף ההקלה בגין התייעלות בכך אדם עד לסוף יוני 2018.

ביולי 2017 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2020 מיוחסים להון הפיקוחי 60% מעלויות תכנית זו.

בספטמבר 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנה וחצי נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2019, במטרה לאפשר יישום של תכניות התייעלות נוספות.

ביום 29 ביולי 2019 חתם הבנק עם ארגון העובדים על הסכם קיבוצי מיוחד לשנים 2019-2022. כתוצאה מכך חל גידול חד פעמי בהתחייבות האקטוארית של הבנק בסך של כ-526 מיליון ש"ח לפני מס (כ-346 מיליון ש"ח אחרי מס).

במסגרת ההבנות הנוגעות להסכם הקיבוצי, אישר דירקטוריון הבנק יציאה בתכנית פרישה מרצון. עלות התכנית הסתכמה בכ-167 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2020 מיוחסים להון הפיקוחי 20% מעלויות תכנית זו.

בדצמבר 2019 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנתיים נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2021, במטרה לאפשר גיבוש תכניות התייעלות נוספות.

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת של "באזל 3" להלימות ההון. במסגרת עדכונים אלה (אשר מקבלים לעיתים את הכינוי "באזל 4"), נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכוני השוק. שינויים אלה היו אמורים להיכנס לתוקף באופן מדורג החל מה-1 בינואר 2022 ועד 1 בינואר 2027.

במרס 2020 פורסמה הודעה מטעם הגוף המפקח על ועדת באזל, שלפיה היישום של הסטנדרטים השונים הכלולים במסגרת העדכון הכוללת, יידחה בשנה ויחל ב-1 בינואר 2023, ויסתיים ב-1 בינואר 2028. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

באפריל 2019 הודיע הפיקוח על הבנקים על הכוונה להתחיל ליישם הנחיות של ועדת באזל משנת 2014 בנושא "הגישה הסטנדרטית לחישוב חשיפה לסיכון אשראי צד נגדי" (SA-CCR), בתאריך 1 ביוני 2021 או שנה לאחר תאריך היישום בפועל באיחוד האירופי, המאוחר מביניהם. ביום 23 באפריל 2020 פורסם מכתב מהפיקוח על הבנקים בנושא "הבהרות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם אירוע הקורונה", ובמסגרתו נקבע, בין היתר, כי הבנקים רשאים להפסיק זמנית את היערכותם, לטיטה בנושא "הגישה הסטנדרטית לחישוב חשיפה לסיכון אשראי צד נגדי (SA-CCR)". ביום 22 ביולי 2020 פורסם מכתב הבהרות נוסף ובו נקבע כי הבנקים מתבקשים לחדש את היערכותם ליישום טיטת ההוראה, שטרם נקבע מועד ליישומה.

דיווח של תאגידים בנקאיים וחכ"א בישראל לפי כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא חכירות

ביום 1 ביולי 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "דיווח של תאגידים בנקאיים וחכ"א בישראל לפי כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא חכירות" המאמץ את כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא חכירות. הנחיות החוזר מיושמות מיום 1 בינואר 2020. השפעת התקן נכון ליום 30 ביוני 2020 היא קיטון של כ-0.04% ביחס הון עצמי רובד 1.

למידע נוסף בגין תקן החכירות ראה ביאור 1 בדוח הכספי - עיקרי המדיניות החשבונאית.

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי:

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים לסוף יוני 2020 בכ-326.0 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1% בנכסי הסיכון (כ-3.3 מיליארד ש"ח) יקטין את יחס הון עצמי רובד 1 ב-0.11% ואת יחס ההון הכולל ב-0.16%.
- רווח שייצבר או שינוי בקרן ההון - הון עצמי רובד 1 של לאומי לסוף יוני 2020 מסתכם בכ-37.5 מיליארד ש"ח. ההון הכולל מסתכם בכ-51.2 מיליארד ש"ח. כל צבירת רווח נקי ו/או תנועה חיובית בקרן ההון בהיקף של 1 מיליארד ש"ח, תשפר את יחס הון עצמי רובד 1 ואת יחס ההון הכולל ב-0.31%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהוונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של 0.08% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, השפעה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק מידע צופה פני עתיד.

חלק 4 - יחס מינוף

יחס המינוף מחושב באחוזים ומוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, בהתאם להתאמות פיקוחיות לעניין חישוב ההון. מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הינו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה בחשבון השפעה של יישום תכניות ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)

	31 בדצמבר		30 ביוני	
	2019	2019	2020	
	במיליוני ש"ח			
1	469,134	468,536	517,650	סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
				התאמות בגין:
4	(1,331)	2,650	(5,062)	מכשירים פיננסיים נגזרים
6	41,740	40,210	42,113	פריטים חוץ מאזניים
7	2,630	2,667	3,560	אחרות
8	512,173	514,063	558,261	חשיפה לצורך יחס המינוף

יחס המינוף (LR2)

	30 ביוני		31 בדצמבר
	2019	2020	2019
	במיליוני ש"ח		
פריט			
חשיפות מאזניות			
1	455,933	454,823	499,900
2	(159)	(146)	(388)
3	455,774	454,677	499,512
חשיפות בגין נגזרים			
4	848	1,432	2,072
5	12,092	14,184	10,601
7	(3,301)	(1,867)	(2,939)
11	9,639	13,749	9,734
חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
12	1,596	3,167	2,700
15	3,424	2,260	4,202
16	5,020	5,427	6,902
חשיפות חוץ מאזניות אחרות			
17	124,706	122,753	127,995
18	(82,966)	(82,543)	(85,882)
19	41,740	40,210	42,113
הון וסך החשיפות			
20	37,603	36,644	37,475
21	512,173	514,063	558,261
יחס מינוף			
22	7.34%	7.13%	6.71%

(א) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תכנית ההתייעלות לפי הוראות הפיקוח על הבנקים. ההשפעה של ההקלה בגין תכניות ההתייעלות על יחס המינוף ליום 30 ביוני 2020 המוערכת בכ-0.07% נזקפת על פני 5 שנים בקו ישר ממועד תחילתן (0.08%-0.12% ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 30 ביוני 2019, בהתאמה). לפרטים נוספים על השפעת הוראות המעבר וההתאמות בגין תכניות ההתייעלות ראה "הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית" בחלק 3 בדוח זה.

כמו כן, בחישוב יחס המינוף הובאו בחשבון התאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

למידע נוסף בנושא הלימות הון ומינוף ראה ב"אור 9.

יחס המינוף ב-30 ביוני 2020 הינו 6.71%, ירידה של כ-0.63% לעומת 31 בדצמבר 2019.

הירידה ביחס המינוף נובעת, בין היתר, מגידול משמעותי בהיקף המאזן, בעיקר כתוצאה מגידול של כ-27 מיליארד ש"ח במזומנים ופיקדונות בבנקים וכ-14 מיליארד ש"ח בניירות ערך.

חלק 5 - סיכון אשראי

אשראי הינו פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה, המתקיימת באופן מבוזר במספר קווי עסקים.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא ניהול סיכון אשראי ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במסגרת ניהול סיכונים אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של ההפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים, כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, הלוואות לדיר, אשראי לאנשים פרטיים ואשראי ממונף.

במהלך התקופה המדווחת בוצעו התאמות בניהול סיכון האשראי ואושרו הוראות שעה למדיניות האשראי. לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי.

השפעת משבר הקורונה

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית הינן משמעותיות, ומלוות בירידה ניכרת של התוצר הגלובלי השנה, ובהתאם לכך תתכן גם השפעה מהותית על עסקי הבנק. לרבות בגין עליה בסיכון האשראי של לווים וקשיי נזילות של לווים על רקע עליה בשיעורי האבטלה והאטה בפעילות הכלכלית.

פעילות ענפי המשק השונים לא הושפעה באופן זהה מהמשבר. קיימים תחומים במעגל הפגיעה הראשון בהם נגרמה פגיעה משמעותית דוגמת: תירות, תעופה, תרבות ובידור ושירותי אוכל. וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים. כמו כן, על רקע ההתפרצות המחודשת של הנגיף והיעדר תרופה/חיסון בטווח הנראה לעין, עולה אי הוודאות הנובעת מהשפעה של סגרים נוספים על ענפי המשק השונים. גם בקרב משקי הבית קיימת אי וודאות כלכלית לאור הגידול המשמעותי בשיעור מבקשי התעסוקה. במידה שגל ההדבקה הנוכחי יצבור תאוצה ובעקבותיו ההגבלות, הפגיעה בקרב שיעור הבלתי מועסקים ומשקי הבית צפויה להיות גבוהה אף יותר.

עם זאת, לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק האשראי של הבנק. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק, לרבות סמכויות האשראי, ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש. לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

בעקבות המשבר גדלו ההוצאות להפסדי אשראי והסתכמו במחצית הראשונה של שנת 2020 בסך של 1,735 מיליון ש"ח. עיקר הגידול הינו בהפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי, כמפורט להלן:

ההפרשה להפסדי אשראי של הבנק מהווה אומדן המבוסס על שיקול דעת משמעותי שהופעל ברבעון זה בסביבה משתנה המאופיינת בחוסר וודאות חריג.

תהליך ההפרשה כולל שלושה שלבים מרכזיים, אשר הותאמו לנסיבות המשבר:

1. זיהוי ואיתור לווים בעלי אינדיקטורים שליליים, לרבות לווים אשר נפגעו ממשבר הקורונה, או פועלים בענפי משק אשר חשופים יותר להשפעות השליליות של המשבר.
2. ביצוע הוצאות להפסדי אשראי המבטאות את ההפסד הצפוי לבנק ברמה הפרטנית (Individual). מאחר שהשפעות המשבר עדיין לא ניכרות במישור הפרטני, משקל משמעותי מיוחס בתהליך ההפרשה במחצית הראשונה של השנה למישור הקבוצתי, כדלקמן.

ביצוע הפרשות המבטאות את ההפסד הצפוי לבנק ברמה הקבוצתית (Collective). במסגרת זו, התבסס הבנק על המידע הקיים בידיו, כגון: היקף המחיקות, פרופיל הסיכון של ענף המשק, סיווג החוב, תאבון הסיכון, תנאי הכלכלה וכיו"ב. במחצית הראשונה של השנה הושם דגש על השינוי במאפייני הסיכון של ענפי המשק השונים ובהערכות הכלכליות, בעיקר ביחס לשיעור האבטלה והצמיחה. החמרה בכל אחד מפרמטרים אלה צפויה להביא להגדלת ההפרשה להפסדי אשראי. במסגרת זו הובאו בחשבון שיעור אבטלה ממוצע צפוי בשנת 2020 של כ-7% וצמיחה שלילית בשנת 2020 בשיעור של כ-8%. זאת ועוד, בתקופה המדווחת שולבה בתהליך גיבוש אומדני ההפרשה בחינה של מצב הלקוחות אשר נפגעו מהמשבר במישור, או הפועלים בענפי משק אשר חשופים יותר להשפעות השליליות של המשבר, ונאמדה האפשרות שלקוחות אלה יחוו הידרדרות במצבם הכספי עד כדי סיווגים בסיווג בעייתי. במסגרת זו חושבו מספר תרחישים המייצגים נסיבות ומצבים אשר לדעת הבנק הינם במנעד הסבירות, להם יוחסו משקלות לצורך כימות האומדן הטוב ביותר. יודגש כי בעטייה של אי הוודאות הרבה האופפת את הנסיבות הנוכחיות - ובהתאם - הקושי הקיים בזיהוי, הכרה ומדידה של הפסדי האשראי, אומדן הפסדי האשראי בצל המשבר הינו תוצאה של הנחות והערכות אשר בשלב זה קשה עד מאד לקבוע את סבירותן. קושי זה מתגבר על רקע פעולות למיתון השפעות המשבר אשר עשויות לטשטש את השלכותיו על סיכון האשראי של הלקוחות, כגון דחיות תשלומים ותכניות הסיוע הממשלתי.

נוכח ההשתנות התכופה בתנאים הכלכליים והמשקיים, הבנק בחן מחדש את הפרמטרים המרכזיים בתהליך ההפרשה וביצע את העדכונים שנמצאו מתאימים. עם זאת, שינויים בהערכות, באומדנים ובתחזיות יכולים להשפיע באופן משמעותי על ההפרשה להפסדי אשראי.

הערכות ותחזיות כלכליות ואחרות באשר למשך המשבר וחומרתו עלולות להשתנות באופן תכוף ומשמעותי, ולפיכך נתונות בחוסר וודאות גבוה. משכך, קשה להעריך או לצפות כיצד ישתנה מצב הלקוחות והתנהגותם.

קשה להעריך כיצד שינויים פוטנציאליים במשתנה כלשהו עלולים להשפיע על ההפרשה להפסדי אשראי בכללותה, הואיל והבנק מתחשב במנעד רחב של גורמים, מדדים ואינדיקטורים בתהליך גיבוש האומדן. ייתכן ששינויים במשתנים אלה לא יחולו באותו שיעור, או לא יהיו עקביים בהשפעתם על הרכיבים השונים של תיק האשראי. יתר על כן, שינויים עתידיים באומדן ההפרשה להפסדי אשראי יכולים לנבוע מגורמים שונים ומגוונים, כגון שינויים ביתרות האשראי, תמהיל האשראי הענפי, איכות הלוואים, מחיקות, סיווגים חשבונאיים וכיוצא באלה.

למרות האמור לעיל, על מנת להמחיש את רגישות ההפרשה וכדי לבחון את ההשפעה האלטרנטיבית של הנחות והערכות אחרות, השתמש הבנק בתרחישים השונים אשר גובשו לצורך בסיס האומדן, והשווה אותם ליתרת ההפרשה שהוכרה במועד המאזן וכומתה על בסיס הקצאת משקלות לתרחישים אלה. במסגרת זו, הניח הבנק שכתרחיש אופטימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו הידרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה נמוך יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס, נסיבות שעשויות להיות מלוות ברמת אבטלה נמוכה מזו ששימשה בתרחיש הבסיס לצד צמיחה חיובית בתוצר שתהיה אף גבוהה מרמתה טרום המשבר. מאידך, הניח הבנק באופן אלטרנטיבי כי בתרחיש פסימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו ההידרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה גבוה יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס, נסיבות שעלולות להיות מלוות ברמת אבטלה אשר תעלה בשנה הקרובה לכיוון שיעור דו ספרתי ממוצע, לצד צמיחה בתוצר הנמוכה ביחס לזו ששימשה בתרחיש הבסיס. הבנק השווה את תוצאות שני התרחישים האלטרנטיביים המתוארים לעיל ליתרת ההפרשה להפסדי אשראי שהוכרה בדוחותיו הכספיים ליום 30 ביוני 2020. מבלי להתחשב בהשפעות של קיזוז או קורלציה, ההשפעה של האמור לעיל, באופן היפותטי, עשויה להביא להקטנת ההפרשה להפסדי אשראי בכ-520 מיליון ש"ח, או עלולה להביא להגדלתה בכ-350 מיליון ש"ח. יודגש כי טווח זה יכול להיות רחב אף יותר, ככל שהנחות העומדות בבסיסו ישתנו.

ניתוח זה הינו סובייקטיבי במידה גבוהה ואינו מיועד, או מתיימר, להעריך שינויים עתידיים בהפרשה להפסדי אשראי מסיבות רבות, ביניהן:

- השפעות השינויים עלולות שלא להתנהג באופן ליניארי.
 - קיימים קשרי גומלין, אשר עשויים להיות מהותיים, בין השינויים.
 - המשבר השפיע על תחומים רבים במהירות, בעוצמה ובדפוס שלא נראו באחרונה בהיסטוריה, ולכן חוסר הוודאות מעיב על כל תהליך אמידה.
 - שינויים משמעותיים בחומרת המשבר ובמשכו, ההשפעות של תמיכה ממשלתית, התפתחויות במישור הבריאותי ומהירות ההתאוששות יכולים להשפיע באופן משמעותי על אומדני ההפרשה, ללא קשר לרגישויות שהומחשו לעיל.
- הבנק סבור שהאומדן הקיים הינו נאות במועד הדיווח. הואיל ושיקול דעת משמעותי הופעל במסגרת ניתוח זה, ייתכן שאחרים אשר יבצעו ניתוחים דומים יגיעו למסקנות שונות.

יובהר כי חוסר הוודאות לגבי אופן התפתחות המשבר והשלכותיו על הכלכלה הריאלית עדיין גבוהים, כך שההפרשה יכול ותשתנה - תגדל או תקטן - בעתיד בסכומים מהותיים בהתאם להתפתחויות ובעטיו של חוסר הוודאות כמתואר לעיל.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק מידע צופה פני עתיד.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו להתמודד עם אתגרי התקופה ולצלוח את המשבר העמיד הבנק אשראי ללקוחותיו באמצעות הקרנות בערבות מדינה לאשראי לעסקים ואישר בקשות לשינוי בתנאי הלוואות של לקוחות משקי הבית ולקוחות עסקיים שנקלעו למשבר זמני.

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם משבר הקורונה

הבנק יישם את הנחיות בנק ישראל מיום 21 באפריל 2020 בנושא דגשים פיקוחיים לגבי טיפול בחובות ודיווח לציבור. בנוסף, הבנק אימץ את המתווה האחד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 אשר עודכן ביום 13 ביולי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות. בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווה הנ"ל פועל הבנק לאישור בקשות של אנשים פרטיים ולקוחות עסקיים לשינוי בתנאי הלוואותיהם בעיקר באמצעות דחיית תשלומים.

דחיית התשלומים ניתנה ללווים שערכ המשבר שילמו את הלוואות כסדרן ושנקלעו למשבר זמני עקב נגיף הקורונה, כשלהערכת הבנק צפוי כי יצלחו את המשבר.

בהתייחס לאשראי צרכני ולאשראי עסקי, החלק הארי של הדחיות נכון למועד הדוח הוא עד 3 חודשים, ונעשה בהארכת תקופת הלוואה במנגנון של דחיית תשלום הקרן. התהליך לווה בהגדרת מתווה סמכויות ייעודי. הרוב המכריע של מבקשי הדחיות נענה בחיוב.

בהלוואות לדיור מרבית דחיות התשלומים ניתנו במתכונת של גרייס מלא (קרן וריבית), כאשר התשלומים הנדחים, בתוספת ריבית והפרשי הצמדה, נפרסו על יתרת תקופת המשכנתא. כ-64% מהלקוחות חזרו לשלם את המשכנתא כרגיל. נכון לסמוך למועד פרסום הדוחות, 10% בלבד מסך המשכנתאות עדיין בסטטוס של הקפאת תשלומים.

בהתאם למתווה בנק ישראל נקבע כי שינויים בתנאי הלוואות לא גורמים באופן אוטומטי לסיווג של הלוואות כחובות בעייתיים בארגון מחדש.

פרטים בדבר יתרת החובות^(א), לגביהם בוצעו שינויים בתנאים במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה, החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 30 ביוני 2020, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי בעקבות הדחיה

ליום 30 ביוני 2020			
מזה:			
יתרת האשראי בגינו נדחו תשלומים	יתרת האשראי שסווג כבעייתי	יתרת האשראי בפיגור של 30 ימים או יותר ^(ב)	יתרת האשראי שסווג כבעייתי שנדחו בפועל
במיליוני ש"ח			
6,268	338	31	588
9,954	73	1	466
20,535	107	3	367
4,071	98	27	299
40,828	616	62	1,720

(א) כולל יתרות שתקופת הדחיה בגינן הסתיימה.
(ב) חלק מהחובות בפיגור 30 ימים או יותר, סווגו כבעייתיים

הערות:

1. סוג הלקוח מבוסס על מגזרי פעילות - גישת ההנהלה
2. עד סמוך לפרסום הדוח הכספי, יתרת האשראי בגינו נדחו תשלומים הסתכמה בכ-43.5 מיליארד ש"ח ויתרת התשלומים שנדחו בפועל הסתכמה בכ-2.2 מיליארד ש"ח.

מידע בדבר יתרת התשלומים שנדחו בפועל החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 30 ביוני 2020 לפי תקופת הדחיה

ליום 30 ביוני 2020					
יתרת התשלומים שנדחו בפועל	עסקי ומסחרי	עסקים קטנים	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	אנשים פרטיים - אחר	
במיליוני ש"ח					
1,384	466	414	272	232	חובות לגביהם בוצעה דחיה מצטברת של עד 3 חודשים
285	-	128	90	67	חובות לגביהם בוצעה דחיה מצטברת של יותר מ-3 חודשים ועד 6 חודשים
51	-	46	5	-	חובות לגביהם בוצעה דחיה מצטברת של יותר מ-6 חודשים
1,720	466	588	367	299	סך הכל

בנפרד מהמתווה הנ"ל, החל מחודש אוגוסט הבנק יאפשר בתנאים מסוימים, ללקוחות אשר שילמו את הלוואות הדיור שלהם כסידור, לקבל דחיה של תשלום קרן הלוואה (גרייס חלקי) לתקופה של עד שנתיים.

הלוואות בערבות מדינה

על רקע התפרצות נגיף הקורונה, הבנק חתם על הסכם עם המדינה להעמדת הלוואות בערבות מדינה במסגרת "קרן קורונה", שייעודה סיוע לעסקים (קטנים, בינוניים וגדולים), שנקלעו לקשיים תזרימיים כתוצאה ממשבר נגיף הקורונה. תנאי הלוואות נקבעו על ידי משרד האוצר והם אחידים לכל סוגי הלוואים.

כספי הקרן מיועדים להעמדת הלוואות למימון פערי תזרים לעסקים.

קיימים שלושה מסלולי הלוואה - מסלול כללי, מסלול מוגבר ומסלול לעסקים גדולים:

- מסלול כללי - סכום הלוואה מקסימלי עד 24% מהמחזור השנתי, אך לא יותר מ-20 מיליון ש"ח.
- מסלול מוגבר (החל מ-21 ביוני 2020) - סכום הלוואה מקסימלי עד 24% מהמחזור השנתי, אך לא יותר מ-10 מיליון ש"ח. עסקים גדולים - סכום הלוואה מקסימלי עד 8% מהמכירות, ולא יותר מ-100 מיליון ש"ח, הנמוך מבניהם. בחברות היי טק: 8% מהמחזור או 8% מסך ההוצאות, למעט הוצאות מימון, לפי הגבוה מבין השניים, אך לא יותר מ-100 מיליון ש"ח.

תקופת האשראי: שנה עד 5 שנים, דחיית תשלומי הקרן עד 6 חודשים בהלוואות עד שנתיים.

בהלוואות מעל שנתיים ניתן לתת גרייס של 12 חודשים.

במסלול הכללי והמוגבר בשנה הראשונה הריבית על הגרייס משולמת על ידי המדינה.

בטחונות לקוח: עד 5% מגובה הלוואה המאושרת.

הסיכון באשראי זה מגודר על ידי המדינה על פי השיעורים הספציפיים הבאים: עד 85% באשראי ספציפי ולא יותר מ-15% לכלל התיק במסלול הכללי. עד 95% באשראי ספציפי ולא יותר מ-60% לכלל התיק במסלול המוגבר (מיועד לעסקים שנפגעו באופן משמעותי ממשבר הקורונה, לפי מבחנים שקבע משרד האוצר). במסלול לעסקים גדולים עד 75% בהלוואה הבודדת ולא יותר מ-12% לכלל התיק במסלול לעסקים גדולים.

מידע בדבר אשראי שניתן בערבות מדינה במסגרת ההתמודדות עם משבר נגיף הקורונה ליום 30 ביוני 2020

סיווג לקוח	סכום האשראי שניתן במיליוני ש"ח
עסקים קטנים	1,839
עסקי ומסחרי	1,831
סך הכל	3,670

הערות:

1. סיווג הלקוחות מבוסס על מגזרי פעילות - גישת הנהלה.
2. עד סמוך לפרסום הדוח העמיד הבנק במסגרת הקרן בערבות המדינה הלוואות לעסקים בסך של כ-4.5 מיליארד ש"ח. בנוסף, אישר הבנק הלוואות בסך של כ-0.3 מיליארד ש"ח שטרם נמשכו על ידי הלקוחות.

למידע נוסף בנושא ראה פרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון והנהלה. למידע נוסף אודות סיכון האשראי, ראה חלק 5 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)

	א	ב	ג	ד
30 ביוני 2020				
יתרות ברוטו ^(א)				
	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו (א+ב+ג)
במיליוני ש"ח				
1	3,722	301,108	(4,636)	300,194
חובות, למעט אגרות חוב				
2	4	75,875	(33)	75,846
אגרות חוב				
3	236	126,803	(429)	126,610
חשיפות חוץ מאזניות				
4	3,962	503,786	(5,098)	502,650
סך הכל				

	א	ב	ג	ד
30 ביוני 2019				
יתרות ברוטו ^(א)				
	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו (א+ב+ג)
במיליוני ש"ח				
1	3,515	288,065	(3,357)	288,223
חובות, למעט אגרות חוב				
2	9	61,361	-	61,370
אגרות חוב				
3	228	121,748	(455)	121,521
חשיפות חוץ מאזניות				
4	3,752	471,174	(3,812)	471,114
סך הכל				

	א	ב	ג	ד
31 בדצמבר 2019				
יתרות ברוטו ^(א)				
	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו (א+ב+ג)
במיליוני ש"ח				
1	3,511	295,377	(3,330)	295,558
חובות, למעט אגרות חוב				
2	5	68,421	(2)	68,424
אגרות חוב				
3	343	123,552	(386)	123,509
חשיפות חוץ מאזניות				
4	3,859	487,350	(3,718)	487,491
סך הכל				

(א) בהתאם לערכים החשבונאיים המדווחים בדוחות הכספיים, של פריטים מאזניים וחוז' מאזניים היוצרים חשיפה לסיכון אשראי לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203.

סיכון אשראי לפי ענפי משק

30 ביוני 2020										
חובות ^(א) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ב)					סיכון אשראי כולל ^(א)					
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) הפסדי חשבונאיות אשראי	מזה:			סך הכל ^(ג)	בעייתיות ^(ד)	דירוג ביצוע אשראי ^(ה)	סך הכל	
			פגום	בעייתיות ^(ד)	חובות ^(ב)					
במיליוני ש"ח										
בגין פעילות לווים בישראל										
ציבורי מסחרי										
(41)	3	6	48	108	1,925	2,308	108	2,188	2,313	חקלאות
(2)	-	1	1	2	371	546	2	575	577	כרייה וחציבה
(493)	64	153	341	620	16,434	26,448	620	25,652	26,737	תעשייה
(448)	26	117	140	362	25,381	55,034	362	54,624	55,087	בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ז)
(335)	(5)	54	229	408	27,764	31,568	408	30,885	31,658	בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן
(52)	1	8	17	111	3,297	5,234	111	5,228	5,340	אספקת חשמל ומים
(729)	50	421	455	1,092	26,205	31,275	1,093	29,974	31,507	מסחר
(111)	19	70	26	113	3,743	4,200	113	4,031	4,244	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(167)	19	104	241	436	6,238	7,551	440	6,954	7,593	תחבורה ואחסנה
(33)	6	13	16	64	2,877	4,376	64	4,486	4,618	מידע ותקשורת
(197)	(15)	14	8	15	13,552	19,424	15	32,504	32,519	שירותים פיננסיים
(305)	33	140	153	309	7,819	11,592	309	11,171	11,612	שירותים עסקיים ואחרים
(146)	11	62	27	127	8,006	9,670	127	9,534	9,690	שירותים ציבוריים וקהילתיים
(3,059)	212	1,163	1,702	3,767	143,612	209,226	3,772	217,806	223,495	סך הכל מסחרי^(ח)
(602)	2	138	-	879	86,635	89,356	879	88,055	89,356	אנשים פרטיים - הלוואות לדיוור
(798)	91	233	311	654	26,180	43,599	653	41,381	43,610	אנשים פרטיים - אחר
(4,459)	305	1,534	2,013	5,300	256,427	342,181	5,304	347,242	356,461	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
(3)	-	1	-	-	1,374	1,389	-	4,004	4,005	בנקים בישראל
-	-	-	-	-	16	16	-	49,382	49,382	ממשלת ישראל
(4,462)	305	1,535	2,013	5,300	257,817	343,586	5,304	400,628	409,848	סך הכל פעילות בישראל

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 257,817,95,510,6,326,1,197,48,998 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיוור שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.

(ז) כולל הלוואות לדיוור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ח) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,841 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

30 ביוני 2020

סיכון אשראי כולל ^(א)		חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)					הפסדי אשראי ^(ד)			
סך הכל	דירוג ביצוע אשראי ^(ה)	בעייתי ^(ו)	סך הכל ¹	חובות ^(ב)	בעייתי ^(ו)	פגום	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	יתרת הפרשה להפסדי אשראי	
במיליוני ש"ח										
בנין פעילות לווים בחו"ל										
ציבור מסחרי										
211	211	-	211	119	-	-	-	-	(1)	
581	581	-	-	-	-	-	-	-	-	
8,906	8,612	166	6,607	4,242	166	135	72	3	(108)	
14,228	12,877	665	14,145	12,322	665	370	51	61	(251)	
367	367	-	91	32	-	-	-	-	-	
4,881	4,589	90	4,223	3,167	90	2	3	(1)	(35)	
2,295	1,047	62	2,279	2,235	62	-	11	-	(21)	
253	252	-	159	143	-	-	(1)	(1)	(1)	
1,961	1,857	74	1,275	779	74	56	10	-	(29)	
25,619	25,584	11	5,187	4,086	11	11	9	-	(29)	
5,105	4,140	530	5,093	4,487	530	161	36	18	(103)	
488	464	23	460	416	23	-	-	-	(14)	
64,895	60,581	1,621	39,730	32,028	1,621	735	191	80	(592)	
197	164	26	197	197	26	26	-	-	(1)	
427	403	22	427	396	22	21	9	-	(10)	
65,519	61,148	1,669	40,354	32,621	1,669	782	200	80	(603)	
35,895	35,895	-	14,518	13,669	-	-	-	-	-	
20,225	20,196	29	808	723	29	29	-	-	-	
121,639	117,239	1,698	55,680	47,013	1,698	811	200	80	(603)	
531,487	517,867	7,002	399,266	304,830	7,002	2,824	1,735	385	(5,065)	

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 45,882,470,013.

1,497, 8,470, 18,777 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) סיכון אשראי מאזני וחץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.

31 בדצמבר 2019

סיכון אשראי כולל^(א) חובות^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים)^(ג)

הפסדי אשראי ^(ד)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מזה:			סך הכל ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל
				פגום	בעייתי ^(ז)	חובות ^(ח)			
במיליוני ש"ח									
בגין פעילות לווים בישראל									
ציבור מסחרי									
(38)	2	9	44	100	1,883	2,256	100	2,145	2,260
(1)	1	1	-	1	487	699	1	755	756
(409)	189	89	388	640	16,257	24,698	640	24,029	24,938
(356)	24	29	118	294	23,782	52,642	294	52,222	52,689
(273)	(37)	(128)	331	436	27,097	30,778	436	30,401	30,837
(44)	(61)	(103)	27	109	3,036	5,008	109	4,956	5,065
(357)	210	235	433	777	25,303	29,956	776	29,343	30,151
(58)	12	(4)	63	78	3,014	3,465	78	3,408	3,486
(82)	40	52	69	340	5,923	7,631	345	7,289	7,670
(24)	(23)	(29)	16	62	2,557	4,255	62	4,271	4,355
(168)	12	(6)	5	18	17,162	22,911	18	33,848	33,866
(202)	52	96	122	239	8,086	11,606	239	11,385	11,624
(94)	14	26	25	113	8,068	9,941	113	9,848	9,961
(2,106)	435	267	1,641	3,207	142,655	205,846	3,211	213,900	217,658
(466)	29	22	-	830	84,213	86,786	830	85,491	86,786
(656)	111	135	311	628	27,677	44,387	629	42,984	44,393
(3,228)	575	424	1,952	4,665	254,545	337,019	4,670	342,375	348,837
(2)	-	(1)	-	-	2,167	2,196	-	4,153	4,153
-	-	-	-	-	11	11	-	39,463	39,463
(3,230)	575	423	1,952	4,665	256,723	339,226	4,670	385,991	392,453

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 256,723, 39,199, 524, 3,867, 92,140 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדירור שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדירור שביגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ז) כולל הלוואות לדירור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ח) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,902 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

31 בדצמבר 2019										
סיכון אשראי כולל ^(א)										
חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)										
הפסדי אשראי ^(ד)										
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:				סך הכל ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל	במיליוני ש"ח
			פגום	בעייתי ^(ז)	חובות ^(ח)	סך הכל ^(ט)				
בגין פעילות לווים בחו"ל										
ציבור מסחרי										
(2)	-	-	-	-	166	235	-	235	236	חקלאות
-	-	-	-	-	-	-	-	350	350	כרייה וחציבה
(39)	-	6	11	157	4,257	6,390	157	7,419	7,681	תעשייה
(246)	19	114	560	838	11,962	14,488	838	13,181	14,582	בינוי ונדל"ן
-	-	-	-	-	28	88	-	309	309	אספקת חשמל ומים
(31)	(14)	(12)	1	31	3,275	4,510	31	4,516	4,737	מסחר
(12)	-	3	-	17	2,289	2,329	17	2,139	2,347	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(1)	-	-	1	1	180	196	1	280	281	תחבורה ואחסנה
(27)	40	22	88	105	441	956	105	1,084	1,283	מידע ותקשורת
(22)	-	1	13	13	3,367	4,342	13	26,340	26,368	שירותים פיננסיים
(89)	48	40	244	521	4,371	5,030	521	4,151	5,031	שירותים עסקיים ואחרים
(15)	-	13	-	26	358	401	26	367	417	שירותים ציבוריים וקהילתיים
(484)	93	187	918	1,709	30,694	38,965	1,709	60,371	63,622	סך הכל מסחרי
(1)	-	-	-	-	208	208	-	199	208	אנשים פרטיים - הלוואות לדיוור
(1)	(1)	(1)	1	1	359	412	1	411	413	אנשים פרטיים - אחר
(486)	92	186	919	1,710	31,261	39,585	1,710	60,981	64,243	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	-	-	10,171	10,836	-	28,491	28,491	בנקים בחו"ל
-	-	-	-	-	733	863	-	19,197	19,197	ממשלות בחו"ל
(486)	92	186	919	1,710	42,165	51,284	1,710	108,669	111,931	סך הכל פעילות בחו"ל
(3,716)	667	609	2,871	6,375	298,888	390,510	6,380	494,660	504,384	סך הכל

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 42,038,42,165.
- 19,679,7,103,946 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

30 ביוני 2019

סיכון אשראי כולל^(א) חובות^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים)^(ג)

הפסדי אשראי ^(ד)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מזה:				דירוג ביצוע אשראי ^(ה)	סך הכל	
				פגום	בעייתי ^(ו)	חובות ^(ב)	סך הכל ^(ז)			
במיליוני ש"ח										
בגין פעילות לווים בישראל										
ציבור מסחרי										
(28)	2	(3)	48	77	1,793	2,158	77	2,006	2,159	חקלאות
(1)	1	1	-	1	475	791	1	876	878	כרייה וחציבה
(438)	131	62	427	796	16,793	25,328	796	24,733	25,533	תעשייה
(370)	7	23	132	487	23,029	50,404	487	49,770	50,453	בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ח)
(381)	(23)	(5)	435	540	26,681	30,171	540	29,727	30,268	בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן
(52)	(63)	(97)	29	121	3,309	5,007	121	4,977	5,098	אספקת חשמל ומים
(389)	56	113	553	997	25,642	30,435	996	29,639	30,702	מסחר
(67)	13	5	53	62	2,956	3,412	62	3,361	3,424	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(91)	19	39	68	583	6,258	7,904	593	7,266	7,967	תחבורה ואחסנה
(26)	(28)	(30)	20	82	3,278	5,450	82	5,480	5,585	מידע ותקשורת
(142)	(7)	(48)	5	16	13,864	19,532	16	33,304	33,321	שירותים פיננסיים
(173)	31	45	98	205	7,937	11,218	205	11,026	11,235	שירותים עסקיים ואחרים
(90)	9	16	29	115	7,812	9,584	115	9,498	9,613	שירותים ציבוריים וקהילתיים
(2,248)	148	121	1,897	4,082	139,827	201,394	4,091	211,663	216,236	סך הכל מסחרי^(ח)
(477)	12	15	-	850	82,413	84,628	850	83,322	84,628	אנשים פרטיים - הלוואות לדיר
(640)	68	75	310	589	27,415	44,187	589	41,871	44,199	אנשים פרטיים - אחר
(3,365)	228	211	2,207	5,521	249,655	330,209	5,530	336,856	345,063	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
(3)	-	-	-	-	1,394	1,414	-	3,335	3,335	בנקים בישראל
-	-	-	-	-	16	16	-	38,319	38,319	ממשלת ישראל
(3,368)	228	211	2,207	5,521	251,065	331,639	5,530	378,510	386,717	סך הכל פעילות בישראל

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 251,065, 37,048, 1,588, 3,769, 93,247 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ח) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,513 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

30 ביוני 2019										
סיכון אשראי כולל ^(א)										
חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)										
הפסדי אשראי ^(ד)										
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:				סך הכל ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל	במיליוני ש"ח
			פגום	בעייתי ^(ז)	חובות ^(ח)	סך הכל ^(ט)				
בגין פעילות לווים בחו"ל										
ציבור מסחרי										
					57	159	-	149	159	חקלאות
(1)	-	-	-	-	-	-	-	329	329	כרייה וחציבה
(43)	(1)	-	4	81	3,947	5,972	81	7,356	7,495	תעשייה
(218)	(1)	16	204	610	12,111	15,314	610	14,139	15,426	בינוי ונדל"ן
-	-	-	-	-	20	81	-	274	274	אספקת חשמל ומים
(41)	(12)	(10)	28	129	3,633	5,452	129	5,302	5,712	מסחר
(13)	-	1	-	-	2,074	2,131	-	2,061	2,152	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(2)	-	-	2	2	121	134	2	217	219	תחבורה ואחסנה
(19)	32	13	70	122	573	952	122	1,227	1,437	מידע ותקשורת
(33)	-	4	14	14	2,577	3,420	14	26,700	26,721	שירותים פיננסיים
(52)	20	23	175	577	5,014	5,740	577	4,704	5,747	שירותים עסקיים ואחרים
(16)	-	13	-	-	309	388	-	395	396	שירותים ציבוריים וקהילתיים
(438)	38	60	497	1,535	30,436	39,743	1,535	62,853	66,067	סך הכל מסחרי
(5)	-	-	29	29	436	436	29	408	436	אנשים פרטיים - הלוואות לדיוור
(1)	(1)	(1)	2	2	461	523	2	506	524	אנשים פרטיים - אחר
(444)	37	59	528	1,566	31,333	40,702	1,566	63,767	67,027	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	-	-	8,464	9,412	-	31,517	31,519	בנקים בחו"ל
-	-	-	-	-	718	933	-	15,715	15,715	ממשלות בחו"ל
(444)	37	59	528	1,566	40,515	51,047	1,566	110,999	114,261	סך הכל פעילות בחו"ל
(3,812)	265	270	2,735	7,087	291,580	382,686	7,096	489,509	500,978	סך הכל

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 4,0515, 138,40, 1,375, 7,331, 24,902 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) סיכון אשראי מאזני וחץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (א)ב (CR5)

	א	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	יג
	30 ביוני 2020								
	סוגי נכסים / משקל סיכון								
	0%	10%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%
	במיליוני ש"ח								
1	135,133	-	15,204	-	1,035	-	148	-	15,520
2	1,806	-	5,670	-	5,918	-	19	-	13,413
3	3,444	-	16,210	-	1,878	-	867	-	22,399
4	-	-	1,503	-	-	-	-	-	1,503
5	-	-	10,914	-	1,323	-	98,884	340	111,461
6	-	-	-	-	-	-	36,803	-	36,803
7	-	-	-	-	-	-	14,996	-	14,996
8	-	-	-	28,230	21,279	10,731	24,220	2,197	86,657
9	-	-	-	-	-	-	61,352	-	61,352
10	-	-	-	-	-	-	1,388	1,580	2,968
11	2,826	-	729	-	-	-	10,027	783	14,365
11א	-	-	-	-	-	-	4,302	783	5,085
12	143,209	-	50,230	28,230	31,433	10,731	174,882	2,703	517,437

	א	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	יג
	30 ביוני 2019								
	סוגי נכסים / משקל סיכון								
	0%	10%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%
	במיליוני ש"ח								
1	117,695	-	7,628	-	1,246	-	167	-	126,736
2	1,855	-	4,975	-	5,051	-	12	-	11,893
3	2,636	-	10,972	-	2,674	-	430	-	16,712
4	-	-	1,607	-	-	-	-	-	1,607
5	-	-	9,616	-	738	-	97,745	343	108,442
6	-	-	-	-	-	-	38,585	-	38,585
7	-	-	-	-	-	-	15,996	-	15,996
8	-	-	-	28,585	18,919	5,808	26,869	2,271	82,452
9	-	-	-	-	-	-	56,662	-	56,662
10	-	-	-	-	-	-	1,074	2,020	3,094
11	2,795	-	1,031	-	-	-	8,565	681	13,072
11א	-	-	-	-	-	-	4,016	681	4,697
12	124,981	-	35,829	28,585	28,628	5,808	166,926	3,044	475,251

(א) היתרות בגילוי כוללות יתרות חוב מאזניות וחוזי מאזניות המשקפות סיכון אשראי, זאת למעט סכומי מיסים נדחים והשקעות בתאגידים פיננסיים מתחת לספי הניכוי (הכפופים למשקל סיכון 250%), חשיפות בגין סיכון אשראי צד נגדי (הנכללות בחלק 5א בדוח זה) ואיגוחים.
 (ב) היתרות משקפות את סכומי החשיפה הפיקוחיים, בניכוי הפרשות ומחיקות, לאחר מקדמי המרה לאשראי ולאחר שיטות להפחתת סיכון אשראי.

	א	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	יג
	31 בדצמבר 2019								
	סוגי נכסים / משקל סיכון								
	0%	10%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%
	במיליוני ש"ח								
1	114,338	-	8,310	-	1,116	-	181	-	123,945
	ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית								
2	1,843	-	5,168	-	5,269	-	6	-	12,286
	ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית								
3	2,469	-	13,973	-	2,544	-	588	-	19,574
	בנקים, לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB)								
4	-	-	1,790	-	-	-	-	-	1,790
	חברות ניירות ערך								
5	-	-	9,700	-	894	-	96,446	279	107,319
	תאגידים								
6	-	-	-	-	-	-	38,439	-	38,439
	חשיפות קמעונאיות ליחידים								
7	-	-	-	-	-	-	15,540	-	15,540
	הלוואות לעסקים קטנים								
8	-	-	-	28,226	20,194	8,057	25,573	2,226	84,276
	בביטחון נכס למגורים								
9	-	-	-	-	-	-	-	59,236	59,236
	בביטחון נדל"ן מסחרי								
10	-	-	-	-	-	-	-	1,519	3,466
	הלוואות בפיגור								
11	2,675	-	1,033	-	-	-	8,641	742	13,091
	נכסים אחרים								
11א	-	-	-	-	-	-	-	4,225	4,967
	מזה: בגין מניות								
12	121,325	-	39,974	28,226	30,017	8,057	79,552	168,843	478,962
	סך הכל								

מידע נוסף על סיכון אשראי

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה לענפי המשק האחרים, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים פנימיים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

האשראי לענף הנדל"ן תואם את תיאבון הסיכון של הבנק לאור רמת הסיכון והתמחור ההולם. בשל כך ומתוך רצון להמשיך ולהיות דומיננטיים במימון ענף הנדל"ן הבנק פועל לניצול מיטבי ואפקטיבי של המגבלות הפנימיות והרגולטוריות בנושא.

המעקב אחר תיק האשראי בתחום הנדל"ן מבוצע באופן הדוק תוך ניטור המגמות בנתונים המאקרו כלכליים במשק וניטור התפתחות מאפייני הסיכון של סגמנט זה בבנק.

בנוסף, מנותח הסיכון לתחום הנדל"ן במסגרת תרחיש קיצון מערכתי שהבנק בוחן. במסגרת זו הפסדי האשראי מפולחים לפי ענפי המשנה ונבחנים אל מול תיאבון הסיכון.

בנוסף למגבלה הרגולטורית ובמטרה לנהל באופן אפקטיבי את התמהיל הפנימי של סיכון האשראי, מקפיד הבנק על פיזור גיאוגרפי בין הפרויקטים בהתייחס לביקושים הצפויים וכן על פיזור בין ענפי הפעילות השונים.

בהמשך לפוליסות דומות שנרכשו בעבר, נרכשה בדצמבר 2019 פוליסת ביטוח חדשה לתיק ערבויות מכוח חוק מכר (דירות) ולהתחייבות להוצאת ערבויות אלה ממבטחי משנה בינלאומיים, בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה. פוליסת הביטוח מבטיחה את הבנק למקרה בו יידרש לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה. רכישת הביטוח מאפשרת להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות תוך שימוש בפוליסה "כמפחיתת סיכון אשראי" (ההפחתה הינה בהתאם לדירוג מבטחי המשנה). הביטוח הינו בגין פרויקטים שיחלו עד ליום 31 בדצמבר 2020.

ביום 12 בינואר 2020 פרסם בנק ישראל עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 בנושא מגבלת חבות ענפית. העדכון מאפשר לבנקים להעמיד אשראי נוסף בהיקף של 4% מתיק האשראי למימון פרויקטים תשתיתיים אשר נכללים במסגרת ענף "עבודות הנדסה אזרחית", מעבר לאשראי בהיקף של 20% לשאר תחומי הבינוי והנדל"ן.

השפעת משבר הקורונה

ככלל ההערכה היא כי ענף "הבנייה למגורים" יפגע פחות מענפים אחרים ורוב החברות אשר נכנסו "חזקות" למשבר, לאחר עשור של גאות בתחום, יעברו אותו בצורה טובה יחסית לחברות הפעילות בענפי משק אחרים. יחד עם זאת צפויה השפעה משמעותית על שוק המניבים, משרדים ומסחר גדול וההערכה היא כי שיעורי התפוסה ירדו.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בענף באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר.

ביום 15 במרס 2020, במסגרת ההקלות הרגולטוריות ושירותים לציבור שניתנו למערכת הבנקאית על רקע התפשטות נגיף הקורונה, קבע בנק ישראל שבנקים יוכלו להגדיל את האשראי לענף הבינוי והנדל"ן, כך שסך האשראי (בניכוי תשתיות לאומיות) יעלה משיעור של 20% ל-22% מסך כל תיק האשראי של הבנק (סך המגבלה, כולל תשתיות, תעמוד על 24%). תוקף ההוראה מסתיים ביום 30 בספטמבר 2020 (להלן - מועד תום תוקף ההוראה). עם זאת, כדי לאפשר לבנק לחזור לשיעור של 20%, תמשיך ההקלה לחול עוד 24 חודשים ובלבד ששיעור החבות לא יעלה על השיעור במועד תום תוקף ההוראה.

נכון ליום 30 ביוני 2020 הבנק עומד במגבלות הרגולטוריות הקבועות בהוראה.

התפתחות החבויות לענף בינוי ונדל"ן (בישראל ובחו"ל)

	31 בדצמבר		30 ביוני		
	2019	2019	2019	2020	
שינוי בהשוואה לסוף שנה קודמת					
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי מאזני	2,627	62,949	61,974	65,576	
ערביות לרוכשי דירות ^(א)	(284)	5,510	5,201	5,226	
סיכון אשראי חוץ מאזני אחר ^(א)	522	29,649	28,972	30,171	
סך הכל סיכון אשראי כולל	2,865	98,108	96,147	100,973	

(א) במונחי סיכון אשראי.

לפירוט נוסף בנין סגמנט זה ראה פרק סיכונים אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019.

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

ההתפתחויות שחלו במשק בשנים האחרונות (סביבת ריבית נמוכה, ביצועי מחיר למשתכן ועלייה מתונה במחירי הדיור) הביאו לגידול משמעותי בהיקף האשראי לדיור בישראל, הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה.

תיק הלוואות לדיור מנוטר באופן שוטף תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון. בכלל זה מבוצע מעקב אחר התפלגות האשראי לפי בסיסי הצמדה, יכולת החזר חודשי, ריבית, שיעור מימון ודירוג אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק.

הבנק מקפיד על מדיניות חיתום מאוזנת הלוואות בחשבון את יכולת החזר של הלווה, בסיס הצמדה והריבית, שיעור המימון ועוד, זאת תוך עמידה בכל דרישות הפיקוח על הבנקים.

במסגרת העמדת הלוואות לדיור, מעמיד הבנק גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה. מימון במסגרת קבוצת רכישה נותן מענה לביקושי שוק של התארגנויות פרטיות, בעלי קרקע היסטוריים וכיו"ב. מהיבט הסיכון, המימון ניתן לאוכלוסיות שונות, בפיזור גיאוגרפי, ולאחר שכל לווה עובר בדיקת יכולת סילוק הלוואה.

במהלך התקופה המדווחת חל גידול בהעמדות אשראי חדש ("ביצועים") בקשר עם ביקושים לאשראי לדיור בישראל, הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.

השפעת משבר הקורונה

כתוצאה ממשבר הקורונה, בקרב משקי הבית קיימת אי וודאות כלכלית לאור הגידול המשמעותי בשיעור מבקשי התעסוקה. במידה שגל ההדבקה הנוכחי יצבור תאוצה ובעקבותיה ההגבלות, הפגיעה בקרב שיעור הבלתי מועסקים ומשקי הבית צפויה להיות גבוהה אף יותר. מניסיון עבר, לפרמטר זה עלולה להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לדיור.

לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק הלוואות לדיור של הבנק. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק, ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו לצלוח את תקופת המשבר יישם הבנק את הנחיות בנק ישראל.

ביום 15 במרס 2020 פרסם בנק ישראל מספר הקלות רגולטוריות ובהן: הקלה במגבלות על הלוואות למשקי בית לכל מטרה במשכון דירה. הבנק אימץ הקלה זו בכדי לסייע ללקוחותיו לאחר שהשתכנע כי הלקוחות הללו יוכלו לצלוח את המשבר. הבנק יישם את הנחיות בנק ישראל מיום 21 באפריל 2020 בנושא דגשים פיקוחיים לגבי טיפול בחובות ודיווח לציבור.

ביום 27 באפריל 2020 פרסם בנק ישראל הוראת שעה על פיה הבנקים רשאים להעמיד לרוכשי הדירות משכנתא בהתבסס על הכנסתם טרם היציאה לחל"ת ובהתקיים מספר תנאים. אישור זה צפוי לסייע ללקוחות הבנק לקבל משכנתא בתקופה של יציאה לחל"ת או ירידה למשרה חלקית בשל משבר הקורונה.

כמו כן, הבנק אימץ את המתווה האחד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 ושעודכן ביום 13 ביולי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות.

ביום 13 ביולי 2020 הודיע בנק ישראל על הרחבת המתווה המקיף לדחיית תשלומי הלוואות, לפיו לקוחות שכבר קיבלו דחייה של תשלומי המשכנתא, יוכלו לדחות את התשלומים עד לסוף שנת 2020, גם אם הדחיה עולה על 6 חודשים. לקוחות שטרם דחו את תשלומי המשכנתא יבקשו לעשות זאת, יוכלו לדחות את התשלומים לתקופה של 6 חודשים. התקופה להגשת הבקשה לדחיית תשלומי משכנתא הארכה עד לתאריך 30 באוקטובר 2020 הבנק פועל בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווה המעודכן לאישור בקשות של לווים לשינוי בתנאי הלוואותיהם.

בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווים הנ"ל פעל הבנק לאישור בקשות של אנשים פרטיים לשינוי בתנאי המשכנתא שקבלו מהבנק. החל מחודש אוגוסט 2020 הבנק יאפשר בתנאים מסוימים ללקוחות אשר שלמו את הלוואות הדור שלהם כסדרן, לקבל דחיה של תשלום קרן ההלוואה (גרז"ס חלקי) לתקופה של עד שנתיים. למידע נוסף בנושא ראה פרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

התפתחות יתרת האשראי לדור נטו בישראל

שינוי בהשוואה לסוף שנה קודמת	יתרת תיק האשראי במיליוני ש"ח	
ב-%		
3.8	79,944	31 בדצמבר 2018
4.8	83,746	31 בדצמבר 2019
2.8	86,033	30 ביוני 2020

בשנים 2018 ו-2019 חל גידול בהיקף האשראי לדור. הגידול נמשך גם במחצית הראשונה של שנת 2020, בין היתר על רקע ההתעוררות בשוק הנדל"ן כתוצאה מהבשלת פרויקטים של מחיר למשתכן.

במסגרת הניטור אחר מוקדי הסיכון בתיק ההלוואות לדור נערך מעקב גם על מאפייני התיק ומאפייני האשראי החדש, וביניהם על התפלגות האשראי החדש לפי שיעורי מימון (שיעור מימון הינו היחס בין סך האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד בעת העמדת מסגרת האשראי) ויחס החזר (יחס החזר מוגדר כיחס בין ההכנסה החודשית הפנויה ובין החזר החודשי).

התפתחות ביתרת אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%

2018		2019			2020		
ממוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
							שיעור מימון
							מל 60 ועד 70 כולל
17.4	16.9	18.0	17.9	16.0	18.7	19.9	
15.5	16.4	19.2	17.4	16.8	19.4	18.2	מל 70 ועד 75 כולל
0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.2	0.1	מל 75

(א) מסך האשראי החדש שהעמיד הבנק.

לפירוט נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכונים אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת ההחזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לווים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

במטרה להתמודד עם היקפי האשראי הפרטי ועם מוטת השליטה הרחבה הנדרשת לניהולו, וכן במטרה ליישם ממשל תאגידי נאות, הורחבו וחוזקו בשנים האחרונות מספר פונקציות, הן בחטיבה הבנקאית המהווה קו הגנה ראשון, והן בחטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך מרכזי בהתוויית תיאבון הסיכון ובהכוננת הניהול השוטף של פעילות זאת.

לאור העלייה שחלה בשנים האחרונות ברמת המינוף של משקי הבית בישראל, בנוסף להקפדה על תהליכי החיתום, הניהול והבקרה ברמת הלוואה הבודד, הורחב והוגבר גם הניטור השוטף אחר האשראי הפרטי ברמה האגרגטיבית, בין השאר על בסיס סט מדדים פנימי.

השפעת משבר הקורונה

כתוצאה ממשבר הקורונה, בקרב משקי הבית קיימת אי וודאות כלכלית לאור הגידול המשמעותי בשיעור מבקשי התעסוקה. במידה שגל ההדבקה הנוכחי יצבור תאוצה ובעקבותיו ההגבלות, הפגיעה בקרב שיעור הבלתי מועסקים ומשקי הבית צפויה להיות גבוהה אף יותר. מניסיון עבר, לפרמטר זה עלולה להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לאנשים פרטיים.

לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק האשראי לאנשים פרטיים של הבנק.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחישי קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק, לרבות סמכויות האשראי, ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו לצלוח את תקופת המשבר יישם הבנק את הנחיות בנק ישראל מיום 21 באפריל 2020 בנושא דגשים פיקוחיים לגבי טיפול בחובות ודיווח לציבור וכמו כן אימץ את המתווה האחיד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 ושעודכן ביום 13 ביולי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות.

ביום 13 ביולי 2020 הודיע בנק ישראל על הרחבת המתווה המקיף לדחיית תשלומי הלוואות, לפיו בהלוואות צרכניות עד 100 אלף ש"ח לקוחות יוכלו לדחות הלוואות אלה לתקופה של עד 6 חודשים (לבחירת הלקוח) ללא שיקול דעת הבנק, בשונה מהמתווה הקודם בו הדחיה הייתה לשלושה חודשים. התקופה להגשת הבקשה לדחיית תשלומי הלוואות הוארכה עד לתאריך 30 באוקטובר 2020.

הבנק פועל בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווה המעודכן הנ"ל לאישור בקשות של אנשים פרטיים לשינוי בתנאי הלוואותיהם.

לפירוט נוסף בנין סגמנט זה ראה פרק סיכונים אשראי בדוח הדיסקוריון וההנהלה וכן בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

קבוצות לווים¹

הקבוצה מקיימת תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי היא ממלאת אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

ביום 1 באוגוסט 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים תיקון להוראה הנ"ל. על פי התיקון, חשיפה של בנק ל"קבוצת לווים חברת כרטיסי אשראי" לא תעלה על 15% מהון התאגיד הבנקאי, וזאת בדומה למגבלה החלה על חשיפה ל"קבוצת לווים בנקאית". הוראה זו תכנס לתוקף באופן מדורג בתוך 3 שנים ממועד ההפרדה של חברת כרטיסי האשראי מהתאגיד הבנקאי.

ביום 27 באוקטובר 2019 פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון נוסף להוראה הנ"ל. העדכון קובע כי חבות נטו של לווה העוסק בפעילות ספקולטיבית ושאינו לווה מפוקח, תוגבל לשיעור של 10% מהון התאגיד הבנקאי (חלף מגבלה של 15%). מגבלה זו תחול גם על החבות המצטברת של לווים כאמור השייכים לקבוצת לווים העוסקים בפעילות ספקולטיבית (זאת חלף מגבלת קבוצת לווים רגילה של 25%).

תחולת ההוראה לבנק העומד במגבלות הינה ביום פרסומה. בנק שאינו עומד במגבלות נדרש לצמצם את החריגה של החשיפה בשיעורים רבעוניים קבועים עד ליום 1 ביולי 2020.

נכון ליום 30 ביוני 2020, הבנק עומד במגבלות הקבועות בהוראה.

חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

למידע בנושא חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים ראה פרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

¹ קבוצת לווים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, למעט בנקים. כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לווים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית). לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. כאשר תאגיד מוחזק על ידי יותר מאדם אחד, יש לכלול מחזיק שאין לו שליטה, שהתאגיד המוחזק הוא מהותי עבורו (כגון: מבחינה הונית), יחד עם התאגיד המוחזק וכן כל מי שנשלט על ידם בקבוצת לווים אחת. לווים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

חלק 5א - סיכון אשראי של צד נגדי

סיכון האשראי בעסקת נגזרים הינו מדד לסכום ההפסד שהבנק עלול לשאת בו אם הצד הנגדי לעסקה לא יעמוד בתנאי העסקה. סיכון זה למועד מסוים מוגדר כסך השווי הנוכחי של העסקה לאותו מועד בתוספת סיכון פוטנציאלי להפסד עתידי. פוטנציאל זה מוערך על פי רמת התנודתיות הצפויה בנכס הבסיס של העסקה ועל פי משך התקופה שנותרה עד למועד השלמת הביטחונות כפי שסוכם עם הצד הנגדי, וכל זאת לאחר ניכוי הסכמי קיזוז הניתנים לאכיפה.

למידע נוסף אודות סיכון אשראי של צד נגדי ראה חלק 5א בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

א	ב	ה	ו
30 ביוני 2020			
עלות שחלוף	חשיפה פוטנציאלית עתידית	EAD לאחר CRM	RWA
במיליוני ש"ח			
1	4,012	10,262	3,480
שיטת החשיפה הנוכחית			
3	-	1,210	3
הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי (לעסקאות מימון ניירות ערך)			
6	4,012	9,710	3,483
סך הכל			

א	ב	ה	ו
30 ביוני 2019			
עלות שחלוף	חשיפה פוטנציאלית עתידית	EAD לאחר CRM	RWA
במיליוני ש"ח			
1	3,335	13,687	3,867
שיטת החשיפה הנוכחית			
3	-	1,600	2
הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי (לעסקאות מימון ניירות ערך)			
6	3,335	12,496	3,869
סך הכל			

א	ב	ה	ו
31 בדצמבר 2019			
עלות שחלוף	חשיפה פוטנציאלית עתידית	EAD לאחר CRM	RWA
במיליוני ש"ח			
1	4,066	11,619	3,444
שיטת החשיפה הנוכחית			
3	-	1,470	-
הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי (לעסקאות מימון ניירות ערך)			
6	4,066	11,619	3,444
סך הכל			

הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)

א		ב		א		ב	
30 ביוני		31 בדצמבר		2019		2019	
EAD	לאחר	EAD	לאחר	EAD	לאחר	EAD	לאחר
CRM	CRM	CRM	CRM	CRM	CRM	CRM	CRM
RWA		RWA		RWA		RWA	
במיליוני ש"ח							
סך כל התיקים שמחשבים בגינם CVA לפי הגישה הסטנדרטית 3							
7,804	1,429	10,943	1,600	8,637	1,320		

חלק 6 - סיכון שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. החשיפה לסיכונים שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההגון של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכונים השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכונים שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחראיות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

מתחילת שנת 2020 הבנק מנהל את החשיפה לשינויים בריבית על בסיס שווי הוגן, תוך התחשבות בחשיפות הריבית בגין ההתחייבויות הפנסיוניות בניכוי נכסי התכנית.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול סיכון השוק.

השפעת משבר הקורונה

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות.

עם התפשטות נגיף הקורונה, חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ונרשמו ירידות ערך משמעותיות בשווקי המניות והאשראי הסחיר, ותנודות חריפות בעקומי הריבית חסרי הסיכון ושערי החליפין. ברבעון השני של השנה התנודתיות בשווקים התמתנה וחלה התאוששות בשוק ההון. עם זאת חוסר הודאות בשווקים עדיין קיים, והתנודתיות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך. על רקע המשבר, הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות ומקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

סיכון הריבית

במהלך התקופה הנסקרת ועם התפתחות המשבר בשוקי ההון, חלו שינויים מהותיים בחשיפת השווי לשינויים בריבית בעיקר בשל התנודות במרווחי סיכון האשראי הסחיר, אשר גרמו לשינויים בשווי תיקי הנוסטרו ובשווי ההתחייבויות הפנסיוניות.

במחצית הראשונה של שנת 2020 נרשמו הכנסות מימון שאינן מריבית בסך של 30 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) וקרן הון חיובית מניירות ערך בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) לאור העלייה המשמעותית בשווי ניירות הערך אשר חלה במהלך הרבעון השני.

כמו כן, יצוין כי נרשם קיטון בקרן ההון השלילית בגין זכויות עובדים במחצית הראשונה של שנת 2020 בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) בעיקר על רקע עליית שיעור ריבית ההיוון לעומת דצמבר 2019.

יובהר כי קיים חוסר ודאות לגבי השלכות של התמשכות מגפת הקורונה והשפעתם על שוקי ההון בארץ ובעולם.

במהלך חודש מרס 2020 הוריד הבנק המרכזי של ארה"ב את שיעור הריבית משיעור של 1.50%-1.75% לשיעור של 0.00%-0.25%. במהלך חודש אפריל 2020 הוריד בנק ישראל את שיעור ריבית בנק ישראל משיעור של 0.25% לשיעור של 0.1%. הורדות אלו שבוצעו על רקע משבר הקורונה צפויות לפגוע בהכנסות המימון של הבנק.

תמצית החשיפות של השווי ההוגן לשינויים של 1% בריבית ברמת הקבוצה

השינוי הפוטנציאלי בשווי ההוגן כתוצאה מתרחיש						
31 בדצמבר 2019			30 ביוני 2020			תרחיש
עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%	עליה של 0.1%	ירידה של 1%	עליה של 1%	
במט"י						
54	(724)	463	(20)	38	(223)	תיק בנקאי
(2)	32	(18)	(11)	122	(107)	תיק למסחר
במט"ח						
9	(299)	133	(3)	(58)	81	תיק בנקאי
(3)	39	(6)	(3)	30	(31)	תיק למסחר

במהלך המחצית הראשונה של השנה חל גידול ניכר בחשיפה לעליית ריבית. במט"י, עיקרו נובע מהפעילות העסקית - העמדת אשראי והארכת המח"מ בתיקי הנוסטרו וכן מהעליה במרווחי האשראי אשר צמצמו את שווי ההתחייבויות הפנסיוניות. במט"ח, עיקרו נובע מפעילות תיקי הנוסטרו, אשר קוזז בשל הנפקת אג"ח Coko.

למידע נוסף בנוגע ל-LIBOR ראה פרק סיכונים שוק בדוח הדירקטוריון והנהלה.
 למידע נוסף אודות סיכון שוק ראה חלק 6 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.
 למידע על סיכון ריבית ראה פרק סיכונים שוק בדוח הדירקטוריון והנהלה וחלק 6 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.
 למידע על סיכון מניות ראה חלק 26 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון שער חליפין

במהלך התקופה המדווחת ההשפעה של שינוי בשערי חליפין על הרווח אינה מהותית מאחר והבנק אינו מנהל חשיפות משמעותיות במגזר המט"ח.

סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR 1)

בטבלה להלן מוצגים נכסי הסיכון בגין החשיפה לסיכונים השוק על פי הגישה הסטנדרטית המכסה רק חלק מהחשיפות לסיכונים שוק.

	א	א	א
	31 בדצמבר	30 ביוני	2020
	2019	2019	2020
נכסי סיכון RWA			
במיליוני ש"ח			
מוצרים ישירים			
1	4,272	4,213	5,777
			סיכון שיעור ריבית (כללי וספציפי)
2	-	56	74
			סיכון פוזיציה במניות (כללי וספציפי)
3	532	645	750
			סיכון שער חליפין
אופציות			
6	4	2	-
			גישת דלתא-פלוס
7	123	235	222
			גישת התרחישים
8	77	72	67
			איגוח
9	5,008	5,223	6,890
			סך הכל

חלק 7 - סיכון נזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגייס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון נזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות (Liquidity Coverage Ratio), תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי.

החל מיום 1 בינואר 2017 יחס כיסוי הנזילות המזערי שהבנק והקבוצה נדרשים לעמוד בו הינו 100%.

השפעת משבר הקורונה

עם התפשטות נגיף הקורונה, חלה עליה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ונרשמו ירידות ערך משמעותיות בשווקי המניות והאשראי הסחיר, ותנודות חריפות בעקומי הריבית חסרי הסיכון ושערי החליפין. ברבעון השני של השנה התנודתיות בשווקים התמתנה וחלה התאוששות בשוק ההון. עם זאת חוסר הוודאות בשווקים עדיין קיים, והתנודתיות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך. במהלך הרבעון הראשון ובעיקר בסופו, חל גידול משמעותי ביתרת פיקדונות הציבור של לקוחות קמעונאיים ופיקדונות עסקיים במטבע ישראלי, חלקו נובע מהסטת כספים משוק ההון, אשר תרם לגידול יחס ה-Liquidity Coverage Ratio הממוצע ברבעון השני. לכל אורך התקופה הנסקרת יחס ה-LCR במט"ח ובכלל המטבעות היה גבוה מהדרישה הרגולטורית.

במהלך חודש מרס, עם התגברות המשבר, חלה התייקרות של עלויות המימון בשוק המט"ח המקומי לצד ירידה חדה ברמת הנזילות של השוק. בנק ישראל החל להתערב בשוק המט"ח ולספק נזילות דולרית למערכת הבנקאית בישראל באמצעות עסקות החלף (Fx Swap) לתקופות קצרות. פעילות זו נועדה לאפשר למערכת הבנקאית להמשיך ולספק מענה לצורכי הגידור המטבעי של המשקיעים המוסדיים שהלכו וגדלו עם התפתחות המשבר. ברבעון השני, לאור השיפור ברמת הנזילות במט"ח, בנק ישראל צימצם את היקף התערבותו בשוק.

למידע נוסף אודות סיכון נזילות ראה חלק 7 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

יחס כיסוי הנזילות - טבלת גילויים עיקריים (LQ1)

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום					
31 בדצמבר 2019		30 ביוני 2019		30 ביוני 2020	
סך ערך	לא ערך	סך ערך	לא ערך	סך ערך	לא ערך
משוקלל (ממוצע) (א)	משוקלל (ממוצע) (א)	משוקלל (ממוצע) (ב)	משוקלל (ממוצע) (א)	משוקלל (ממוצע) (ב)	משוקלל (ממוצע) (א)
במיליוני ש"ח					
113,161		124,477		148,613	סך הנכסים הנזילים באיכות גבוהה (HQLA)
תזרימי מזומנים יוצאים					
12,276	178,967	12,483	180,766	14,576	197,810
פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים					
2,510	49,727	2,471	48,938	2,751	54,665
מזה: פיקדונות יציבים					
8,030	71,381	8,229	72,378	10,212	89,380
פיקדונות פחות יציבים					
1,736	57,859	1,783	59,450	1,613	53,765
פיקדונות לתקופה העולה על 30 יום					
98,371	150,213	106,456	156,809	114,950	177,698
מימון סיטונאי בלתי מובטח					
98,303	150,145	106,143	156,496	113,114	175,862
מזה: פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)					
68	68	313	313	1,836	1,836
חובות לא מובטחים					
9,485	63,663	7,777	57,909	12,122	66,451
דרישות נזילות נוספות					
2,785	2,785	2,789	2,789	6,601	6,601
מזה: תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות					
6,700	60,878	4,988	55,120	5,521	59,850
קווי אשראי ונזילות					
2,698	2,698	2,950	2,950	2,362	2,362
מחויבויות מימון חוזיות אחרות					
1,317	43,101	1,326	41,433	1,295	43,154
מחויבויות מימון מותנות אחרות					
124,147		130,992		145,305	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים
תזרימי מזומנים נכנסים					
-	456	-	889	-	838
הלוואות מובטחות (למשל עסקאות מכר חוזר)					
29,450	45,156	28,800	44,037	31,633	49,123
תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן					
2,361	10,831	2,611	11,271	2,151	8,413
תזרימי מזומנים נכנסים אחרים					
31,811	56,443	31,411	56,197	33,784	58,374
סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים					
סך ערך מתואם ^(א)					
113,161		124,477		148,613	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
92,336		99,581		111,521	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו
123%		125%		133%	יחס כיסוי הנזילות (%)

- (א) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).
- (ב) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).
- (ג) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא ו-(2) כל המגבלות הרלוונטיות (כולומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה 2 ב וברמה 2 ומגבלה על תזרימים נכנסים).
- (ד) הערכים מחושבים על בסיס ממוצע ברמת הבנק של 71 תצפיות יומיות במהלך הרבעון השני 2020 (73 תצפיות במהלך הרבעון השני 2019 ו-72 תצפיות במהלך הרבעון הרביעי 2019).

ברבעון השני של 2020 יחס כיסוי הנזילות היה גבוה מעל המגבלות הרגולטוריות. השינוי ביחס זה ברבעון נבע בעיקר מגידול בפיקדונות הציבור, קמעונאיים ולא פיננסיים, אשר השפעתם קוזזה בחלקה על ידי העמדת אשראי וגידול בכרית הבטחונות.

חלק 8 - סיכון תפעולי

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

תפיסת ניהול הסיכון הינה בהלימה לאסטרטגיית קבוצת לאומי, מהווה בסיס להגדרת סובלנות הסיכון, לאופן ניהול הסיכון והמשל התאגידי ולקביעת המיקוד והדגשים בתהליכי ניהול הסיכונים התפעוליים, ומאפשרת ניהול סיכונים מושכל וממוקד תוך תעדוף משימות ומשאבים.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה המשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול הסיכון התפעולי.

השפעת משבר הקורונה

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחישי קיצון אחד לבקשת הפיקוח על הבנקים כמו כן, הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות ומקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש וזאת בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 355 בנושא ניהול המשכיות עסקית ומדיניות הבנק בנושא זה.

בוצעו התאמות בתהליכי עבודה והבקרה אשר נבחנו בשיתוף כלל הגורמים הרלבנטיים ובכללם: המשכיות עסקית, גורמים עסקיים, ניהול סיכונים, אבטחת מידע, ציות וייעוץ משפטי.

במטרה לוודא כי החשיפה נשארת בגבולות סובלנות הסיכון נקבעו בקורות עסקיות, תהליכיות ומיכוניות המגדרות את הסיכונים.

יש לציין כי מאחר ומדובר בתצורת עבודה דינמית המשתנה מעת לעת מתקיים תהליך שוטף לבחינת השינויים הנדרשים בתהליכי העבודה והתאמתם לסובלנות הסיכון.

סיכון אבטחת מידע וסייבר

משבר הקורונה מוביל לעלייה משמעותית בתקיפות סייבר על ארגונים פיננסיים בעולם בדגש על עלייה בניסיונות פשינג והנדסה חברתית. לאומי נוקט במספר רב של צעדים על מנת למזער את החשיפה לסיכונים אלו ובכלל זה: הקשחת מדיניות העבודה ברשת הבנק, צמצום הקישוריות לספקים וגופים חיצוניים בתקופת המשבר, הגבלת מדיניות תקשורת הנתונים הבינלאומית, הקשחת מדיניות הרשאות בעלי תפקידים בבנק בהתאמה לתפקידם בעת המשבר, התאמת הפתרונות הטכנולוגיים ותהליכי הניטור לרגישות התפקיד ומתווה העבודה מרחוק, העלאת המודעות וריענון הנחיות אבטחת מידע, הגברת הניטור לשם הסרת אתרים מתחזים, ומתן מענה לעלייה בניסיונות פשינג וגניבת זהויות בעיקר של לקוחות הבנק כמו גם לסוגי מתקפות שונים. לאומי ממשיך לעקוב אחר מגמות, איומים ותקיפות בעולם ובהתאם מחזק את מנגוני הזיהוי והמניעה.

סיכון טכנולוגיה

לאומי מייחס חשיבות רבה לכך שהתשתית הטכנולוגית המשרתת את לקוחותיו ועובדיו תאפשר זמינות ורציפות עסקית ותפעולית, ומשקיע לשם כך משאבים ניכרים.

משבר הקורונה מוביל לריבוי הפעילות בערוצים הדיגיטליים כמו גם לריבוי הפעילות בשוק ההון. לאור זאת, לאומי ממשיך לנקוט במספר צעדים פרואקטיביים על מנת למזער חשיפה פוטנציאלית לסיכונים המשכיות עסקית הנגזרת מהגידול בפעילויות אלו ולהמשיך לספק שירות הולם ללקוחותיו תוך חיזוק תשתיות ויישום פתרונות טכנולוגיים תומכים ועוד. על מנת לתת מענה לצרכים הנוכחיים ולאפשר המשכיות עסקית תומכת עסקים, יחידות מרכזיות בלאומי עברו לתצורת עבודה חדשה המשלבת עבודה מהבית, פיצול פיזי של יחידות אורגניות. בוצעו התאמות בתהליכי עבודה והבקרה אשר נבחנו בשיתוף כלל הגורמים הרלוונטיים. במטרה לוודא כי החשיפה נשארת בגבולות סובלנות הסיכון נקבעו בקורות עסקיות, תהליכיות ומיכוניות המגדרות את הסיכונים.

למידע נוסף אודות הסיכון התפעולי ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכון התפעולי ראה פרק סיכון תפעולי בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

חלק 9 - מידע נוסף על סיכונים אחרים

סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון לשינויים בחקיקה וברגולציה העלולים להשפיע על היקף ההכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחומי הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בעת האחרונה, ובעיקר עד לתחילת אירוע נגיף הקורונה, הושם עיקר הדגש על הוראות בתחומים הבאים:

- קידום תחרות במגזר הפיננסי
במסגרת זו ניתן למנות את ההוראות הבאות: הקלות לבנקים חדשים, לרבות הליך רישוי מקל והקמה של לשכת שירותי מחשוב שתשרת בנקים חדשים; הקלות לחברות כרטיסי האשראי המופרדות לצורך ביסוסן כשחקן מרכזי בתחרות מול הבנקים; רפורמת הניוד בין בנקים שנועדה לאפשר מעבר קל ומהיר מבנק לבנק ובכלל זה העברת האחריות המלאה לניוד החשבון על הבנקים; חוק נתוני אשראי ומאגר נתוני אשראי המאפשר הצגת מידע לנותני אשראי שונים על מנת שיוכלו להציג ללקוחות הצעות ערך מיטביות; פתיחת אפשרות החיבור למערכות התשלומים לגורמים נוספים; המשך הסדרת הליכי רישוי לנותני שירותים פיננסיים מוסדרים; המלצות להגברת התחרות בתחום שירותי המסחר בניירות ערך (ברוקראז'); והוראה משלימה של הפיקוח על הבנקים הקובעת, כי על תאגיד בנקאי לאפשר ללקוח להגיש, באופן מקוון, בקשה להעברת תיק ניירות ערך לגוף פיננסי אחר, מבלי לחייבו להגיע אל סניף הבנק, וכי תאגיד בנקאי לא יסרב סירוב בלתי סביר לבקשת לקוח להעברת תיק ניירות הערך כאמור, קביעה כי תאגיד בנקאי גדול (אשר נדרש לדרישות הון גבוהות יותר) הינו תאגיד שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית (חלף 20% עד כה); והקלות בנוגע לרישום נהנים ובעלי שליטה בחשבונות המנוהלים עבור נותני אשראי ופלטפורמות P2P במטרה להסיר חסם אשר הקשה על גופים אלה לפעול במערכת הפיננסית הישראלית ולהתחרות במערכת הבנקאית; וכן תזכיר חוק מתן שירות מידע פיננסי, התש"ף-2020, במסגרתו מוצע להסדיר את האפשרות של נותני שירותי מידע פיננסי לקבל, בהסכמת לקוח, גישה מקוונת למידע פיננסי אודותיו ממקורות מידע פיננסי שונים, לצורך מתן שירותים ובכלל זה: שירותי ריכוז מידע פיננסי; השוואת מחירים, עלויות או תשואות; העברת מידע לספקים פיננסיים לשם קבלת הצעות להתקשרות עבור הלקוח לשירותים פיננסיים שאותם הלקוח צורך או מבקש לצרוך (כלומר, הצעות מחיר מתחרות) או לשם סיוע בהתקשרות עמם; וכן ייעוץ בדבר התנהלות פיננסית.
- עידוד החדשנות
במסגרת זו ניתן למנות את ההוראות הבאות: מכתב הפיקוח בנוגע לעידוד חדשנות בבנקים ובסולקים (לרבות עידוד "ארגז חול רגולטורי"); מתן אפשרות להנפיק ערבויות בנקאיות במדיה דיגיטלית; רפורמת הבנקאות הפתוחה; היתר לפעילות הבנקים בתחום אפליקציות התשלומים לבתי עסק; המשך מתן הקלות לפתיחת חשבון מקוון; ואפשרות מתן ייפוי כוח מקוון למנהלי תיקים.
- יחסי בנק לקוח ו-CONDUCT
במסגרת זו ניתן למנות את ההוראות הבאות: חוק מתן מענה טלפוני אנושי מקצועי (חוק 6 דקות); מהלך להורדת העמלות לעסקים קטנים וזעירים המחייב את הבנקים להעביר באופן יזום עסקים קטנים וזעירים למסלול עמלות מתאים; תיקון חוק הבנקאות (שירות ללקוח) בעניין דחיית מועדי הפירעון החודשי של הלוואה לדיור בנסיבות מיוחדות (לידה, מחלה, חופשת לידה, פטירה); חוק אשראי הוגן (לשעבר חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות) והוראת ניהול בנקאי "פישוט הסכמים ללקוח" המתייחסת ליישומן של החוק ושמטרתה להקל על לקוחות להתמצא בהסכמי אשראי בנקאיים מורכבים; וכן חוק שירותי תשלום המחליף את חוק כרטיסי חיוב ומקנה הגנות צרכניות ביחס לאמצעי תשלום שונים.
- מניעת פשיעה פיננסית - איסור הלבנת הון, שוחד ושחיתות
לצד כל זאת נמשכת המגמה, שרואה בבנקים הגורם שאחראי למנוע את הפשיעה הכלכלית. בנקים נדרשים לנטר פעילות חשודה ולהגיש דיווחים לרשויות. הבנק מתמודד עם יישום ה-FATCA והתקן האחד של ה-OECD לאיסוף והחלפת מידע על חשבונות פיננסיים (ה-CRS), וזאת במקביל להמשך יישום מדיניות הכסף המוצהר ויישום החוק לצמצום השימוש במזומן.
- הגנת הפרטיות ואבטחת מידע
נושאים אלה מצויים על סדר היום בארץ ובעולם וצוברים תאוצה עם המעבר לדיגיטציה, למיקור חוץ ולשימוש בשירותי מחשוב ענן במערכת הפיננסית.

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על המערכת הבנקאית בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, כוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

השפעת משבר הקורונה

על רקע התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בישראל ובעולם, ובתוך כך על משקי הבית והעסקים, קבעו הפיקוח על הבנקים ורגולטורים נוספים, שורה של צעדים רגולטוריים, במטרה לסייע למשקי הבית והעסקים לצלוח תקופה זו, תוך מתן גמישות עסקית נדרשת לתאגידים הבנקאיים.

הצעדים האמורים מתמקדים, בין היתר, בהמשכות מתן השירותים הבנקאיים לציבור הרחב, בדגש על מעבר לערוצי הדיגיטל השונים, מתן שירותים ללא צורך בהגעה לסניפי הבנק וביצוע התאמות לעבודה מרחוק; במתן הקלות שונות לבנקים שייאפשרו את תפקודם התקין בכוח אדם חסר; ובדרישה כי הבנקים יירתמו לסייע למשק בצליחת המשבר על ידי הגדלת האשראי ותמחור הוגן של הלוואות.

הצעדים האמורים קצובים לתקופות שונות, בהתאם להערכות לגבי משך התמשכות אירוע נגיף הקורונה, והם מתעדכנים באופן דינאמי בהתאם לצרכי הלקוחות והבנק, והמצב במשק. הוראות הרגולציה האמורות הינן חלק מההשפעה הכוללת של האירוע על הבנק והקבוצה.

סיכון ציות

סיכון ציות הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות החוק/הרגולציה.

הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 308 "ציות ופונקציית הציות בתאגיד הבנקאי" מגדירה את תחומי האחריות של הציות באופן פורמאלי וברמה הקבוצתית. ההוראה מפרטת את ההגדרה של הוראות ציות וקובעת כי "סיכון הציות" נגזר מחוקים, תקנות, הוראות רגולציה, נהלים פנימיים, כללי התנהגות ועמדות רשות. ההוראה קובעת כי נדרש להעריך את אפקטיביות ניהול סיכון הציות ולמצוא אמצעים למדידתו כאשר, כאמור, סיכון הציות נגזר ממכלול החקיקה הרלוונטית לפעילות הבנק.

על פי מדיניות הבנק, מנוהל סיכון הציות על בסיס קבוצתי. במסגרת זו, ננקטים צעדים שונים לפיקוח ובקרה על השלוחות וחברות הבנות לצורך מעקב על יישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית. נוכח משבר הקורונה, מתבצעות התאמות באופן ניהול סיכון הציות, תוך איתור סיכונים מתפתחים המאפיינים עיתות משבר.

א. ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכונים הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כ-Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף ליועצת המשפטית הראשית.

שמירה על תרבות ציות נאותה, לרוחב הארגון, מחייבת קיומה של מסגרת בקרה ואכיפה אפקטיבית, אשר תעוגן בתהליכי העבודה ותאפשר עמידה במכלול הוראות הציות. לצורך כך, נקבעו תהליכי בקרה ואכיפה סדורים על מכלול תהליכי העבודה וסיכונים הציות הנגזרים מהם. מטרתה של מסגרת הבקרה והאכיפה הינה, בין היתר, לאתר פערים וחשיפות קיימים ופוטנציאלים לשם בחינת הצורך בעדכון תהליכי עבודה, נהלים, ביצוע הדרכות והטמעות. תהליכי הבקרה מתבססים, בין השאר, על ניתוח הוראות ציות, ממצאי הביקורת הפנימית והחיצונית, תלונות הציבור שימצאו רלוונטיות, הליכים משפטיים כנגד הבנק או בנקים אחרים היכולים להצביע על חשיפות ציות אפשריות, ניתוח מגמות ואירועים בארץ ובעולם.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בהתאם למגמות המתפתחות בעולם, מטפל הבנק במגוון נושאים בתחום ציות, לרבות איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור והיבטי מיסוי לרבות FATCA ו-CRS.

בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, נותני שירותים פיננסיים, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכונים ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות הערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפך את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

קצינת הציות הראשית של הקבוצה משמשת גם כממונה על האכיפה, האחראית על יישום תכנית האכיפה הפנימית בתחום ניירות הערך וניהול השקעות אשר אושרה על ידי דירקטוריון הבנק. בשנת 2019 בוצע הליך של תיקוף חוזר של תכנית האכיפה על ידי מומחה חיצוני.

ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act, CRS – Common Reporting Standard ומדיניות כסף מוצהר

ביום 14 ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון מס הכנסה (מספר 227) התשע"ו-2016 בנושא יישום הסכם FATCA שנחתם בין מדינת ישראל לארה"ב והסכמים לחילופי מידע בין מדינת ישראל למדינות אחרות לפי התקן לחילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים שפרסם ה-OECD.

תקנות מס הכנסה (יישום הסכם FATCA), התשע"ו-2016 פורסמו ביום 4 באוגוסט 2016 ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכי זיהוי לקוחות ולהעביר מידע לרשות המיסים בישראל אודות חשבונות המוחזקים על ידי לקוחות אמריקאים לצורך העברתו לרשות המיסים האמריקאית.

תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019 פורסמו ביום 6 בפברואר 2019, ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכים לזיהוי לקוחות תושבי מדינות זרות, ולדווח על לקוחות שזוהו כתושבי מדינות שישראל חתומה עמן על הסכמים לחילופי מידע לרשות המיסים בישראל לצורך העברת המידע לרשות המוסמכת במדינת התושבות שלהם.

הבנק מבצע את הדיווחים הנדרשים לרשות המיסים בישראל בהתאם להוראות החקיקה האמורה.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות. במידת הצורך, נדרשים לקוחות להמציא הצהרות ואישורים שונים.

הבנק פועל במספר נדבכים על מנת לוודא ציות של קבוצת לאומי ויחידים בה להוראות החקיקה, בהם: מינוי קצינת הציות כממונה לנושא, אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה.

סיכון משפטי

הסיכון המשפטי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם או מהתחייבויות תלויות לרבות בגין תביעות ודרישות מהבנק. ההגדרה כוללת סיכונים הנובעים מחקיקה, תקנות, פסיקה והוראות רשויות, סיכונים הנובעים מפעילות ללא גיבוי בהסכמים מספקים, ללא ייעוץ משפטי או על פי ייעוץ משפטי לקוי וכן כתוצאה מפרשנות לגבי זכויות הצדדים מכח הסכמים שבין הבנק לבין לקוחותיו.

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאחדות, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטורים והנחיות של המפקח על הבנקים, רשות ניירות ערך ורגולטורים אחרים להם כפופה פעילות הבנק. ההתקשרויות עם הלקוחות הינן, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. הבנק והחברות המאחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאחדות מוגשות מעת לעת תלונות למפקח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רחבת של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים שכאלו, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הוא סיכון עסקי אשר הפגיעה שלו מהותית ונוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים שלו. למעשה זהו סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית בטווח המידי, אך בטווח הבינוני או הארוך עלולה להיות משמעותית. סיכונים אסטרטגיים כוללים איומים אשר יכולים לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום בלתי נאות של החלטות או מהעדר תגובה לשינויים מאקרו כלכליים, ענפיים, רגולטוריים, צרכניים או טכנולוגיים.

הסיכון האסטרטגי העיקרי נובע מכך שענף השירותים הפיננסיים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטיזציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרומ") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאה הישירה הינה המכירה של לאומי קארד. נושא אסטרטגי נוסף הינו הבנקאות הפתוחה.

משבר הקורונה משפיע מהותית על הסביבה שבה הבנק פועל מבחינה מאקרו כלכלית, ענפית, רגולטורית, צרכנית וטכנולוגית. במשבר שכזה עולה החשיבות של ניתוח נכון של משמעותיות המשבר, קבלת החלטות עסקיות ותפעוליות נכונות, יישום נאות של החלטות ותגובה מהירה ואפקטיבית לשינויים. בנק לאומי נערך בהתאם, גם באמצעות התאמת האסטרטגיה שלו.

למידע נוסף ראה סיכון אסטרטגי בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות צמיחה כלכלית, סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכנסה הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי.

התפרצות נגיף הקורונה בחודש ינואר 2020, ומידת אי הוודאות הגדולה לגבי השפעותיו השונות, מהווה סיכון מאקרו כלכלי גלובלי משמעותי מאוד המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית. קיים קושי ניכר בהערכת ההתפתחויות הכלכליות העתידיות, זאת לנוכח מידת חוסר הוודאות המשמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו על מסלול החיים של מדינות העולם. על כן, השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות. משבר הקורונה, הצפוי להביא בשנת 2020 לפגיעה הגדולה ביותר בצמיחה העולמית מאז מלחמת העולם השנייה, ובהיקף גדול במידה ניכרת מאשר במשבר הפיננסי הגלובלי, יותיר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריבוניים גדולים מאוד, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון עתידי למידת היציבות בשווקים הפיננסיים. מדובר בפגיעה מהותית בפעילות העסקית של ענפים רגישים כמו תיירות, תעופה, פנאי, בידור, שירותי אוכל ועוד וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

למידע נוסף ראה סיכון מאקרו-כלכלי בחלק 9 בדוח על הסיכונים לשנת 2019.

למידע בנושא סיכון מוניטין, סיכון מודל, סיכון סביבתי וסיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct), ראה פרק סיכונים אחרים בדוח על הסיכונים לשנת 2019

מקרא

KM	Key Metrics
OV	Overview
CC	Capital Composition
LR	Leverage Ratio
CR	Credit Risk
CCR	Counterparty Credit Risk
MR	Market Risk
LIQ	Liquidity